

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS MAGISTRO PROGRAMA

VYTAUTAS ELZBERGAS

II kurso studentas

**KINIJOS STRATEGINĖS KULTŪROS BRUOŽAI XI JINPINGO
VALDYMO LAIKOTARPIU**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė: doc. dr. M. Šešelgytė

Vilnius, 2018

Magistro darbo vadovės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(parašas)

.....
(v., pavardė)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....
(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas magistro darbas „*Kinijos strateginės kultūros bruožai Xi Jinpingo valdymo laikotarpiu*“ yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Vytautas Elzbergas

(parašas)

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Elzbergas E. Kinijos strateginės kultūros bruožai Xi Jinpingo valdymo laikotarpiu: Tarptautinių santykių ir diplomatijos specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovė M. Šešelgytė. – V., 2018. – 63 p.

Reikšminiai žodžiai: Kinijos strateginė kultūra, Xi Jinpingo valdymo laikotarpis, įsitraukimas į ginkluotus konfliktus, Kinijos karinė galia, Kinija Saugumo Taryboje, Kinijos padėtis geopolitinėje erdvėje, Kinijos galia.

Šis magistro darbas yra skirtas Kinijos politinės ir saugumo strategijos tyrimui Xi Jinpingo valdymo laikotarpiu, t.y. nuo 2012 m. Darbe yra naudojama trečiosios kartos strateginės kultūros teorija pagal A. I. Jonhston, kuri leidžia tirti Kinijos elgesį ir potencialą karinėje sferoje (tiriant Kinijos karinę ginkluotę ir įsitraukimą į ginkluotuosius konfliktus), o taip pat analizuoti Kinijos elgesį geopolitinėje sistemoje, vertinant realią užimamą vietą ir potencialią galimą vietą geopolitinėje sistemoje. Analizė yra papildoma Kinijos veiklos Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje analize, kuri padeda įvertinti Kinijos aktyvumą, įsitraukimą į pasaulio politinę sistemą.

Šio magistro darbo išvados leidžia teigti, kad Kinija, nors ir turėdama potencialą artimiausiu metu įgyti karinės prievartos monopolį, nebandys dar kartą pakeisti tarptautinės sistemos struktūros modelio jį grąžinant į vienpolį ir tapti vieninteliu tarptautinės sistemos galios poliumi. Tam, kad bet kuri valstybė tai pasiektų, jai nepakanka turėti kietosios galios monopolio kitų tarptautinės sistemos narių atžvilgiu. Konkrečiai valstybei siekiant tapti vieninteliu tarptautinės sistemos poliumi, šioje sistemoje ji privalo turėti ir vyraujančią švelniosios galios įtaką, o švelniosios galios pajėgumais Kinija JAV nepralenks, kadangi Kinijos aukštesnio lygio civilizacinis išsivystymas sąlygoja jo sudėtingumą, nepriimtina daugeliui tarptautinės sistemos narių.

Turinys

Įvadas	6
Teorinis pagrindas.....	10
1. Kinijos polinkis naudoti karinę galią	14
1. 1. Kinijos ginkluotųjų pajėgų reformų ir atnaujinimo procesas.....	14
1. 2. Karinio saugumo sektoriaus vieta Kinijos vidaus politikoje.....	16
1. 3. Kinijos karinis biudžetas.....	18
1. 4. Kinijos ginkluotųjų pajėgų sudėtis ir pajėgumai.....	20
2. Kinijos įsitraukimas į ginkluotuosius konfliktus.....	26
2. 1. Kinijos karinė doktrina ir karinė koncepcija.....	26
2. 2. Kinijos dalyvavimo ginkluotuosiuose konfliktuose dažnumas.....	29
2. 3. Situacijos, kuriose Kinija yra linkusi naudoti karinę galią	30
2. 4. Kinijos vaidmuo tarptautinėje kovoje su teroristų grupuotėmis	33
3. Kinijos požiūris į „nulinio sumos“ žaidimo teoriją.....	36
3. 1. Kinijos kietosios galios panaudojimo galimybės potencialiai keičiant tarptautinės sistemos struktūros modelį	37
3. 2. Kinijos švelniosios galios panaudojimo galimybės potencialiai keičiant tarptautinės sistemos struktūros modelį	40
3. 3. Kinijos pageidautinas tarptautinės sistemos struktūros modelis	43
4. Kinijos naudojimas veto teise JT Saugumo Taryboje	47
4. 1. Kinijos naudojimas veto teise prieš X. Jinpingui pradėdant eiti pareigas	47
4. 2. Kinijos naudojimas veto teise X. Jinpingui einant pareigas.....	49
Išvados	52
Šaltinių sąrašas.....	56
Summary	62

Ivadas

Kinijos Liaudies Respublika¹ šiuo metu yra didžiausia valstybė pasaulyje pagal gyventojų skaičių ir užima penktąją vietą pagal užimamos teritorijos dydį². Kai kuriais, tiesa, prieštaringai vertinamais, paskaičiavimais, Kinija jau aplenkė JAV pagal ekonominius rodiklius, tapdama galingiausia pasaulio ekonomika³. Šie objektyvūs parametrai, kaip ir kai kurie kiti aspektai, tokie kaip, pavyzdžiui, Kinijai patikėta nuolatinės narės, disponuojančios veto teise, vieta Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje (toliau – JT Saugumo Taryba), rodo, kad Kinija jau dabar pretenduoja į didžiosios tarptautinės sistemos struktūros galios statusą.

Vis dėlto, siekiant nustatyti, kokie gali būti subjektyvūs valstybės ketinimai ir ateities tarptautinės sistemos struktūroje pageidaujama užimti vieta, nepakanka vertinti objektyvius valstybės parametrus. Tokiu atveju būtina kompleksiškai vertinti tiek objektyvius, tiek subjektyvius duomenis, pavyzdžiui, oficialius valstybei vadovaujančių pareigūnų pareiškimus. Ypač tai pasakytina apie Kiniją, kurios valdymo sistema pasižymi sudėtingumu ir neretai – skaidrumo stygiumi. Praktikoje nustatinėjant tikruosius valstybės (šiuo atveju – Kinijos) strateginius polinkius ir siekius, gali pagelbėti tam tikras tarptautinių santykių teorijos lygmenyje mokslininkų pripažįstamas teorinis įrankis. Šiuo atveju tokio teorinio įrankio funkciją atlikti pasirinktas modifikuotas valstybės strateginės kultūros analizės modelis, pasiūlytas Harvardo universiteto profesoriaus Alastairo Iaino Johnstono (*Alastair Iain Johnston*).

Kinijos valstybės ištakos siekia apytiksliai 8.500 m. pr. Kr. Apibendrintai, mokslininkai Kinijos istoriją skirsto į tris segmentus: senovės Kinijos (apytiksliai nuo 2.700 m. pr. Kr. iki 221 m. pr. Kr.), Kinijos imperijos (nuo 221 m. pr. Kr. iki 1911 m.) ir moderniosios Kinijos (nuo 1912 m. iki šiol). Moderniosios Kinijos gyvavimo laikotarpis papildomai skirstomas į Kinijos Respublikos (nuo 1912 iki 1949 m.) ir Kinijos Liaudies Respublikos (nuo 1949 m. iki šiol) etapus.

¹ Nors tarp Kinijos Respublikos ir Kinijos Liaudies Respublikos politikų, bei visoje tarptautinėje erdvėje vis dar nėra bendro universalaus sutarimo, kurie iš jų yra teisėti Kinijos atstovai, šiame darbe „Kinijos“ sąvoka dėl patogumo vartojama kaip Kinijos Liaudies Respublikos sinonimas.

² Central Intelligence Agency. *The World Factbook. East and Southeast Asia. China*. Interaktyvi prieiga: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html>> [žiūrėta 2018-04-28].

³ Noah Smith. Who Has the World's No. 1 Economy? Not the U.S. *Bloomberg View*, 2017 m. spalio 18 d. Interaktyvi prieiga: <<https://www.bloomberg.com/view/articles/2017-10-18/who-has-the-world-s-no-1-economy-not-the-u-s>> [žiūrėta 2018-04-29].

A. I. Johnstonas 1995 m. išleistoje monografijoje „Cultural Realism: Strategic Culture and Grand Strategy in Ming China“ analizavo senovės Kinijos Mingų dinastijos didžiąją strategiją 1368-1644 m. laikotarpiu. Straipsnyje „Cultural Realism and Strategy in Maoist China“, išleistame 1996 m., šis autorius tyrė Kinijos strateginės kultūros pokyčius Mao Zedongo valdymo metais, 1949-1976 m. laikotarpiu. Nors šio ir kitų užsienio autorių moksliniuose straipsniuose praeityje buvo nagrinėti aktualūs šiam magistro darbui klausimai, susiję su Kinijos vaidmeniu tarptautinėje erdvėje, tokie kaip, pavyzdžiui, galimas Kinijos vaidmuo ateities tarptautinėje sistemoje, Kinijos kietoji karinė galia ar naudojamos švelniosios galios priemonės, Lietuvoje vis dar stinga mokslinių darbų, kuriuose būtų bandoma mąstyti apie Kinijos vaidmenį ateities tarptautinėje sistemoje, pasitelkiant strateginės kultūros teorijos prieigą. Tai bus siekiama padaryti šiame magistro darbe.

Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto studentė Katažyna Voišnis 2016 m. apgynė magistro darbą tema „Kinijos strateginės kultūros dualumas: ką rodo besikeičianti valstybės strateginė elgsena?“. Šiame savo moksliniame tyrime autorė taikė ne trinarį A. I. Johnstono strateginės kultūros tyrimo modelį, o alternatyvų keturių elementų Heiko Biehl, Bastian Giegerich ir Alexander Jonas aprašytą valstybės strateginės kultūros analizės modelį. Savo darbo pabaigoje autorė pažymėjo, kad ateities Kinijos strateginės kultūros tyrimai galėtų susikcentruoti ties išsamaus Kinijos elgesio modelio, paremto strateginės kultūros prielaidomis, suformavimo⁴. Taip pat autorė pabrėžė, kad darbe nebuvo atsižvelgta į Kinijos kultūrinės viršenybės veiksnį, kuris galėtų turėti įtakos jos strateginei kultūrai⁵. K. Voišnis magistro darbas moksliniu požiūriu neabejotinai yra vertingas, tačiau šis magistro darbas, atsižvelgdamas į istorinius ir kultūrinius veiksnius, užpildys K. Voišnis magistro darbo spragas. Šiame magistro darbe, pasinaudojant alternatyviu strateginės kultūros tyrimo modeliu, bus atlikta išsamesnė ir visapusiškesnė Kinijos strateginės kultūros analizė. Istorinių ir kultūrinių veiksnių įtraukimas leis padaryti išsamesnes išvadas. Tai yra šio tyrimo niša.

Praplečiant mintį apie šiame magistro darbe naudojamą alternatyvų strateginės kultūros tyrimo modelį, vertėtų paaiškinti, kad šiame darbe Kinijos strateginė kultūra bus analizuojama taikant A. I. Johnstono aprašytą valstybės strateginės kultūros tyrimo modelį. Be to, šis tyrimo modelis buvo papildytas Kinijos vaidmens analize JT Saugumo Taryboje – viename iš šešių pagrindinių didžiausios pasaulio tarptautinės organizacijos organų, bei

⁴ Katažyna Voišnis. *Kinijos strateginės kultūros dualumas: ką rodo besikeičianti valstybės strateginė elgsena?* Magistro darbas. Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas. Vilnius, 2016, p. 44.

⁵ Ten pat.

svarbiausiame forume, skirtame palaikyti tarptautinei taikai ir saugumui. Kinijos vaidmuo bus analizuojamas jai suteiktos *veto* teisės panaudojimo aspektu. Šis Kinijos strateginės kultūros tyrimas atliktas analizuojant objektyvius karinės galios parametrus, taip pat oficialią politinio elito doktriną (konkrečiai – 2017 m. spalio 18 d. 19-ajame Kinijos komunistų partijos nacionaliniame kongrese pasakytą dabartinio Kinijos lyderio Xi Jinpingo kalbą), atsižvelgiant į alternatyvius istorinius, filosofinius, kultūrinius Kinijos strateginę kultūrą formuojančius veiksniai.

Kinijos komunistų partijos vidaus struktūra pasižymi sudėtingumu. Dabartinis Kinijos prezidentas X. Jinpingas, neįskaitant šių pareigų, dar eina ir Kinijos komunistų partijos centrinio komiteto generalinio sekretoriaus, Kinijos komunistų partijos centrinės karinės komisijos pirmininko, Kinijos komunistų partijos centrinės pirmininkaujančiosios grupės visapusiškų reformų gilinimui lyderio bei Kinijos komunistų partijos nacionalinio saugumo komisijos pirmininko pareigas. Vis dėlto, ne visi buvę Kinijos vadovai skirtingu metu ėjo tokias pat arba panašių pavadinimų pareigas. Siekiant aiškumo, šiame darbe vartojama apibendrinta „Kinijos lyderio“ sąvoka, nors tiesiogiai partijos struktūroje toks pareigų pavadinimas nėra įtvirtintas.

Dabartinis Kinijos lyderis X. Jinpingas, pareigas einantis nuo 2012 m. lapkričio 15 d., yra vadinamosios penktosios kartos Kinijos lyderis, skaičiuojant nuo paskelbimo apie dabartinės Kinijos valstybės įkūrimą 1949 m. spalio 1 d.⁶ 2018 m. buvo nuspręsta X. Jinpingo politinės minties tezes įtraukti į Kinijos konstituciją. Tai buvo pirmasis atvejis, kada tiesioginės Kinijos lyderio politinės idėjos įtraukiamos į aukščiausios galios Kinijos teisės aktą šiam lyderiui tebesant gyvam, nuo Mao Zedongo laikų⁷. Be to, šiais metais X. Jinpingo naudai buvo priimtas dar vienas neeilinis sprendimas – priimtos Kinijos konstitucijos pataisos, panaikinančios normą, pagal kurią Kinijos prezidentas turi teisę eiti šias pareigas ne daugiau kaip dvi kadencijas iš eilės⁸. Tai rodo, kad dabartinis Kinijos lyderis X. Jinpingas turi partijos

⁶ Vadovaujantis tokiu požiūriu, Mao Zedongas laikomas pirmosios kartos Kinijos lyderiu (pareigas ėjo nuo 1949 m. spalio 1 d. iki 1976 m. rugsėjo 9 d.), atitinkamai Dengas Xiaopingas – antrosios (pareigas ėjo nuo 1978 m. gruodžio 22 d. iki 1989 m. lapkričio 9 d.), Jiangas Zeminas – trečiosios (pareigas ėjo nuo 1989 m. lapkričio 9 d. iki 2002 m. lapkričio 14 d.), Hu Jintao – ketvirtosios (pareigas ėjo nuo 2002 m. lapkričio 14 d. iki 2012 m. lapkričio 15 d.) kartos Kinijos lyderiais. Laikotarpiu nuo 1976 m. rugsėjo 9 d. iki 1978 m. gruodžio 22 d., po pirmosios kartos vadovo M. Zedongo iki antrosios kartos vadovo D. Xiaopingo valdymo metų, Kinijos lyderiu buvęs Hua Guofengas iš esmės be ryškesnių pokyčių tęsė savo pirmtako M. Zedongo politinę mintį, todėl taip pat priskirtinas pirmosios kartos politikų grupei.

⁷ China to enshrine Xi's thought into state constitution amid national 'fervor'. *Reuters*. 2018 m. sausio 19 d. Interaktyvi prieiga: <<https://www.reuters.com/article/us-china-politics/china-to-enshrine-xis-thought-into-state-constitution-amid-national-fervor-idUSKBN1F812P>> [žiūrėta 2018-04-29].

⁸ Ben Blanchard ir Sue-Lin Wong. China sets stage for Xi to stay in office indefinitely. *Reuters*. 2018 m. vasario 25 d. Interaktyvi prieiga: <<https://www.reuters.com/article/us-china-politics/china-sets-stage-for-xi-to-stay-in-office-indefinitely-idUSKCN1G906W>> [žiūrėta 2018-04-29].

narių palaikymą ir sieks tęsti valdymą daugiau nei dešimtmetį. Tarptautinėje erdvėje pasigirdo nuomonių, kad tokiu būdu buvo karūnuotas naujasis „Kinijos imperatorius Xi“⁹. Šie pastarojo meto įvykiai buvo reikšmingi ne tik pačiai Kinijai, bet ir visai tarptautinei bendruomenei. Tai rodo, kad aukščiausieji Kinijos politiniai sluoksniai X. Jinpingą mato kaip ilgalaikį lyderį, kurio ambicingos idėjos padės Kinijai ne tik tęsti savo, kaip didžiosios valstybės ir didžiosios galios iškilimą tarptautinėje erdvėje, bet galimai ateityje mesti iššūkį JAV šiuo metu vyraujančioje vienpolėje tarptautinės sistemos struktūroje, galimai modifikuojant patį tarptautinės sistemos struktūros modelį. Siekiant nustatyti tikruosius Kinijos, kaip didžiosios galios, siekius ir potencialius veiksmus ateityje, būtina analizuoti Kinijos strateginės kultūros rodiklius laikotarpiu, kada šios valstybės lyderiu tapo X. Jinpingas. Todėl šiame magistro darbe bus analizuojama Kinijos strateginė kultūra, vyraujanti X. Jinpingo, kaip Kinijos lyderio, valdymo metais, tai yra, nuo 2012 m. lapkričio 15 d. Vertėtų pabrėžti, kad lyderio vaidmuo yra svarbus aprašant bet kurį strateginės kultūros aspektą, kadangi valstybės lyderis Kinijoje turi išskirtinę galią valstybės sprendimų formavime. Atsižvelgiant į pastaruosius Kinijos konstitucijos pakeitimus, manytina, kad ateityje atotrūkis tarp Kinijos lyderio X. Jinpingo ir kitų partijos narių bei visuomenės nuomonės taps ryškesnis, o galiausiai Kinijos lyderio valia darys didžiausią įtaką Kinijos strateginiam elgesiui tarptautinėje sistemoje.

Tyrimė naudojama kokybinės analizės tyrimo metodologija – atvejo studija. Tyrimo metu analizuojama pirminiuose ir antriniuose šaltiniuose pateikta informacija. Kaip pirminiai šaltiniai naudojami viešojoje erdvėje pateikiami su Kinija susiję statistinių tyrimų duomenys, oficiali valstybės vadovo kalba. Kaip antriniai šaltiniai naudojamos monografijos, moksliniai straipsniai, mokslo centrų atliktos analizės, internetinių naujienų portalų publikacijos.

Tyrimo problema. Nors Kinija augina savo karinę galią (tai laikytina aspektu, sufleruojančiu apie ekspansinio pobūdžio valstybės politikos potencialą), tai nereiškia, jog Kinija planuoja agresyviai siekti tapti pagrindine vienpolės tarptautinės sistemos struktūros galia. Kinijos konfliktiškumas pasireiškia lokaliai, siekiant apginti, o ne išplėsti savo interesų lauką.

Tyrimo klausimas: ką reiškia Kinijos strateginė kultūra X. Jinpingo valdymo laikotarpiu šiuo metu egzistuojančiai tarptautinės sistemos struktūrai? Kiek Kinijos auganti karinė galia turi įtakos valstybės agresyvumui tarptautinėje sistemoje?

⁹ James Griffiths. President, or Emperor? Xi Jinping pushes China back to one-man rule. *CNN*. 2018 m. vasario 27 d. Interaktyvi prieiga: <<https://edition.cnn.com/2018/02/26/asia/china-xi-jinping-president-intl/index.html>> [žiūrėta 2018-04-29].

Tyrimo objektas: Kinijos strateginė kultūra.

Darbo tikslas: įvertinti Kinijos strateginę kultūrą siekiant įrodyti, kad Kinija keičia savo ambicijas ir siekia tapti didžiąja tarptautinės sistemos galia, tačiau siekis išplėsti savo galią nereiškia Kinijos troškimo dominuoti tarptautinėje sistemoje.

Darbo uždaviniai: 1) sukonstruoti teorinį ir tyrimo modelį; 2) pagal naudojamą strateginės kultūros tyrimo modelį įvardinti esminius objektyvius dabartinės Kinijos valstybės strateginės kultūros bruožus; 3) pagal naudojamą strateginės kultūros tyrimo modelį įvardinti esminius subjektyvius dabartinės Kinijos valstybės strateginės kultūros bruožus; 4) įvertinti, kokią vietą Kinijos valstybė galėtų užimti ateities tarptautinės sistemos struktūroje.

Ginamieji teiginiai: 1) dabartinė Kinijos strateginė kultūra nerodo siekio užimti JAV vietą dabartiniame tarptautinės sistemos struktūros modelyje; 2) dabartinė Kinijos strateginė kultūra rodo siekį išplėsti savo galią tarptautinėje sistemoje; 3) augančios Kinijos ambicijos ir siekis didinti savo karinę galią nerodo padidėjusio Kinijos agresyvumo tarptautinėje sistemoje.

Teorinis pagrindas

Įvade aptarti tikslai ir uždaviniai parodė, kad šiame darbe yra itin reikšminga strateginės kultūros sąvoka. Mokslininkai strateginės kultūros teorijos vystymąsi dalija į tris strateginės kultūros tyrėjų kartas. Pirmoji karta, iškilusi XX a. 9-ojo dešimtmečio pradžioje, iš esmės siekė paaiškinti Šaltojo karo realijas. Strateginė kultūra buvo tiriama siekiant išsiaiškinti, kodėl JAV ir SSSR skirtingai mąstė apie branduolinę strategiją¹⁰. Pirmosios kartos tyrėjai susilaukė rimtos kritikos, kadangi pats jų vartojamas strateginės kultūros apibrėžimas buvo nepatogus – jis turėjo per daug kintamųjų (pavyzdžiui, technologijos, geografija, organizacinė kultūra, tradicijos, istorinės-strateginės praktikos, politinė kultūra, nacionalinė tapatybė, politinė psichologija, ideologija ar tarptautinės sistemos struktūra). Tai reiškė, jog ryšys tarp valstybės strateginės kultūros ir valstybės elgesio yra sunkiai atrandamas ir sunkiai įrodomas¹¹. Antroji strateginės kultūros karta iškilo XX a. 9-ojo dešimtmečio viduryje, apibrėždama strateginę kultūrą kaip politinio hegemono įrankiu sprendimų priėmimo¹². Antrosios kartos atstovai strateginę kultūrą suprato kaip valstybės elito legitimuojantį veiksni, šiems siekiant naudoti jėgą savo priešininkų atžvilgiu. Čia pat kilo vienas iš pagrindinių

¹⁰ Alastair Iain Johnston. Thinking About Strategic Culture. *International Security*, t. 19, Nr. 4, p. 36

¹¹ Ten pat, p. 37-38.

¹² Ten pat, p. 39

trūkumų – jei strateginė kultūra yra tik operacinis įrankis, tai reiškia, kad nėra galimybės atsakyti, ar operacinėje strategijoje galima tikėtis pastebėti valstybių skirtumus¹³. Galiausiai, XX a. 10-ojo dešimtmečio pradžioje, iškilo trečioji strateginės kultūros karta. Šios kartos atstovai suprato prieš tai egzistavusius teorinius strateginės kultūros teorijos trūkumus, todėl bandė kurti naujus strateginės kultūros tyrimo modelius.

Pakankamai tikslų strateginės kultūros apibrėžimą suformulavo trečiosios kartos autoriai Heiko Biehl, Bastian Giegerich ir Alexander Jonas. Jų nuomone, strateginė kultūra yra tam tikroje visuomenėje vyraujanti ir specifinius tos visuomenės veiksmų prioritetus saugumo bei gynybos srityse lemianti bendrų požiūrių, normų, idėjų, visuma¹⁴.

Svarbu pabrėžti valstybės strateginės kultūros kolektyviškumo aspektą. Jeffrey S. Lantis pastebi, kad dauguma mokslininkų strateginę (ir politinę) kultūrą linkę laikyti kolektyvine, o ne asmenine, nuosavybe¹⁵. Šis autorius, strateginės kultūros kontekste taip pat kalbėdamas apie politinį valstybės elitą, kaip siauresnę valstybės sudėtinę dalį nei visuomenė, vartoja „kultūros naudotojų“ sąvoką, esą būtent valstybės lyderiai pagrindiniuose užsienio ir saugumo politikos klausimuose nustato valstybės „galimybių ribas“¹⁶.

Pastaruoju metu atsiranda nuomonių, kad prie strateginės kultūros formavimo proceso svariai prisideda ir plačioji visuomenė¹⁷. Vis dėlto, socialistinės revoliucijos ideologija ir Kinijos režimo, kontroliuojančio valstybę nuo 1949 m., ypatumai lemia tai, kad šioje valstybėje teise priimti strateginius sprendimus iki šiol išimtinai disponuoja politinis elitas¹⁸. Nors visuomenė šios valstybės sprendimų priėmimo iš esmės nedalyvauja, galima kelti klausimą, ar vien tik visuomenė laikytina vieninteliu alternatyviu veiksmu, galinčiu daryti įtaką politinio elito priimamiems strateginiams sprendimams? Jeigu į šį klausimą būtų atsakyta teigiamai, tai reikštų, kad jokie kiti alternatyvūs veiksniai, galintys daryti įtaką strateginių sprendimų priėmimui, neegzistuoja, o politinis elitas disponuoja absoliučia ir neginčijama teise priimti strateginius sprendimus, bei gali tai daryti išimtinai savo nuožiūra.

Atsakymą į šį klausimą pateikia vienas įtaingiausių trečiosios kartos mokslininkų – A. I. Johnstonas. Šis autorius pastebi, kad skirtingose valstybėse vyrauja skirtingi strateginiai

¹³ Ten pat, p. 40.

¹⁴ Heiko Biehl, Bastian Giegerich ir Alexander Jonas. Introduction. Iš *Strategic Cultures in Europe: Security and Defense Policies Across Continent*. Springer, 2013, p. 12.

¹⁵ Jeffrey S. Lantis. Strategic Culture and National Security Policy. *International Studies Review*, t. 4, Nr. 3, p. 106.

¹⁶ Jeffrey S. Lantis, p. 107.

¹⁷ Heiko Biehl, Bastian Giegerich ir Alexander Jonas, p. 12.

¹⁸ Robert L. Worden, Andrea Matles Savada ir Ronald E. Dolan. *China: A Country Study*. Washington: GPO for the Library of Congress, 1987. Interaktyvi prieiga: <<http://countrystudies.us/china/126.htm>> [žiūrėta 2018-01-14].

polinkiai, kuriuos nulemia jau ankstyvasis valstybės kūrimosi etapas, bei kuriems įtaką daro filosofiniai, politiniai ir kultūriniai valstybei bei jos elitui būdingi veiksniai¹⁹. Atsižvelgiant į šį paaiškinimą, skirtini bent keletas alternatyvių veiksmų, kartu su visuomene galinčių daryti įtaką politinio elito priimamiems strateginiams sprendimams: 1) ankstyvasis valstybės kūrimosi etapas; 2) įvairūs valstybei būdingi veiksniai: a) filosofiniai veiksniai; b) politiniai veiksniai; c) kultūriniai veiksniai.

Vertėtų pabrėžti, kad A. I. Johnstonas neteigia, jog anksčiau minėti racionalūs valstybės galios skaičiavimai absoliučiai neturi reikšmės jos elgesiui. Objektīvūs veiksniai taip pat turi įtakos, tačiau ji turėtų būti laikoma tik antraeile. Pirmaeilę ir svarbiausia įtaką valstybės elgesiui ir strateginiams jos polinkiams lemia politiniam elitui ir pačiai valstybei *in corpore* būdingi anksčiau išvardinti subjektyvūs veiksniai.

Pritariant A. I. Johnstono požiūriui į pirmaeilius ir antraeilius bei alternatyvius veiksmus, darančius įtaką valstybės strateginei kultūrai, vertėtų aptarti, kokį strateginės kultūros tyrimo modelį siūlo minėtas autorius. 1995 m. publikuotame straipsnyje „Thinking About Strategic Culture“ A. I. Johnston pateikė trinarį valstybės strateginės kultūros analizės modelį, kurį apima dvi dalys: strateginė ir operacinė. Pirmąją, strateginę, šio modelio dalį sudaro trys elementai: 1) dalyvavimo ginkluotuosiuose konfliktuose dažnumo analizė; 2) įsitraukimo į ginkluotuosius konfliktus analizė; 3) požiūrio į „nulinio sumos žaidimo“ idėją analizė. Antrąją modelio dalį apima labiau operacinio lygmens teiginių apie strateginius sprendimus tyrimas, pateikiant atsakymus į anksčiau keltus strateginės dalies klausimus, aiškinantis, kurie sprendimai geriausiai tiktų konkrečiai valstybei. Dėl ribotos darbo apimties šiame Kinijos strateginės kultūros tyrime bus remiamasi tik strategine šio modelio dalimi, kitaip dar vadinama centrine strateginės kultūros paradigma.

Vertėtų pabrėžti, kad pastaruoju metu tarptautinėje erdvėje, net lyginant su kitomis didžiosiomis valstybėmis, stebimas itin intensyvus ir kūrybiškas Kinijos „švelniosios galios“ įrankių išnaudojimas (kuriant „Kiniškąją svajonę“ kaip alternatyvą „Amerikietiškajai svajonei“ ar populiarinant Kinijos kultūrą per simbolius, tokius kaip Didžioji Kinų siena)²⁰. Neatmestina, kad toks veikimo būdas, kaip Kinijos populiarumo didinimas ir tam tikro atvirumo įvaizdžio kūrimas buvo pasirinktas kartu su „taikaus vystymosi“ doktrina, kuri teigia, jog Kinija linkusi laikytis neagresyvaus veikimo modelio ir augti kartu su kitomis tarptautinės sistemos narėmis. Ši jau ne vienerius metus stebima tendencija lemia tai, kad

¹⁹ Alastair Iain Johnston, p. 34.

²⁰ Thomas Barker. The Real Source of China's Soft Power. *The Diplomat*, November 18, 2017. Interaktyvi prieiga: <<https://thediplomat.com/2017/11/the-real-source-of-chinas-soft-power/>> [žiūrėta 2018-01-14].

ilgainiui šio Kinijos strateginės kultūros tyrimo kontekste A. I. Johnstono pasiūlytas tyrimo modelis buvo papildytas dar dviem papildomais elementais: konkrečiuoju ir abstrakčiuoju. Konkretusis elementas galėtų būti suprantamas kaip politinių užmojų tarptautinėje erdvėje laipsnio analizė. Politinių užmojų tarptautinėje erdvėje laipsnis turėtų būti analizuojamas tiriant Kinijos įsitraukimą sprendžiant įvairius aktualius klausimus tarptautiniu lygiu, ir vertinamas skalėje nuo žemo (lokalus, regioninio) įsitraukimo iki aukšto (globalaus, universalus) įsitraukimo. Abstraktusis elementas galėtų būti suprantamas kaip įsitraukimo į tarptautinę sistemą pobūdžio analizė. Įsitraukimo į tarptautinę sistemą pobūdis turėtų būti vertinamas pagal tai, kuriam veikimo būdai, atsižvelgiant į galimus galios pasiskirstymo tarptautinėje erdvėje modelius (vienašalį, dvišalį, daugiašalį, mišrų), Kinija teikia pirmenybę. Dėl ribotos darbo apimties, ištyrus strateginę kultūrą pagal klasikinį A. I. Johnstono tyrimo modelį, šiame darbe analizuotas tik vienas iš šių dviejų papildomų elementų – abstraktusis. Tai padaryta tiriant Kinijos veiksmus JT Saugumo Tarybos sprendimų priėmimo procese. Konkretusis elementas galėtų būti tiriamas, pavyzdžiui, analizuojant Kinijos įsitraukimo įvairaus pobūdžio tarptautines organizacijas laipsnį. Atsižvelgiant į tai, kad, pavyzdžiui, Kinijos persiorientavimas į Afrikos rinkas ateityje tęsis, gilės ir įgys vis didesnę reikšmę, ypač tokiuose sektoriuose, kaip žemdirbystės sektoriaus vystymas Afrikoje, o Kinijos įsitraukimas į įvairių Vakarų Azijos regiono problemų sprendimą visam laikui liks visapusiškas, besiskverbiantis į visas sritis, tokia analizė ateityje galėtų prisidėti prie tolesnių Kinijos strateginės kultūros tyrimų.

Kaip minėta, konkretusis elementas atskleidžia politinių užmojų laipsnį tarptautinėje erdvėje. Šiame darbe atsakymas į šį klausimą bus atskleidžiamas trečiojoje žemiau aprašytos metodologijos dalyje, todėl detali konkrečiojo argumento analizė būtų perteklinė.

Pastebėtina, jog trečiosios kartos mokslininkai, analizuojantys strateginę kultūrą, taip pat yra kritikuojami. Pavyzdžiui, Colinas S. Gray'us kritikuoja trečiosios kartos autorius, ir ypač A. I. Johnstono pastangas atskirti valstybės kultūrą nuo jos elgesio. C. S. Gray'us šį žingsnį laiko rimtu metodologiniu trūkumu, nepaisant to, kad šis atskyrimas buvo sumodeliuotas siekiant įvertinti valstybės kultūros įtaką²¹. Vis dėlto, šiame darbe kritika bus įveikiama pasitelkiant istorinius pavyzdžius ir istorinę analizę, kurioje valstybės kultūra ir jos elgesys bus atskleidžiamas kaip vienalytis argumentas. Žemiau aprašyta metodologija nubrėžiamos keturios sferos, kurios ribose vyks šio magistro darbo tyrimas, o tiriant kiekvieną iš sferų, būtent istorinė apžvalga padės įveikti Colin S. Gray išsakytą kritiką.

²¹ Colin S. Gray. Strategic culture as context: the first generation of theory strikes back. *Review of International Studies*, 1999, t. 25, p. 50.

Šio tiriamojo darbo metodologija, grindžiama papildyta A. I. Johnstono teorija, remiasi keturių sferų, turinčių kritinę reikšmę Kinijos strateginės kultūros formavimui, tyrimu.

1. Polinkis naudoti karinę galią bus atskleidžiamas per ginkluotųjų pajėgų analizę.
2. Įsitraukimas į ginkluotuosius konfliktus bus vertinamas dviejose kategorijose: dalyvavimas ginkluotuose konfliktuose tarptautiniu mastu ir dalyvavimas ginkluotuosiuose konfliktuose ginant savo suverenitetą.
3. „Nulio sumos“ žaidimas: šioje dalyje bus svarstoma, kokią padėtį Kinija potencialiai galėtų užimti ateities tarptautinės sistemos struktūroje ir kokia padėtis galėtų būti Kinijai naudingiausia. Šioje analizės dalyje svarbu bus ne tik vertinti Kinijos kietąją galią, bet ir atsižvelgti į Kinijos minkštosios galios potencialą.
4. Kinijos veto teisės panaudojimas JT Saugumo Taryboje.

Kiekvienoje iš sferų bus įvertintas Kinijos agresyvumo laipsnis (atitinkama aukštas arba žemas). Antrasis analizės žingsnis bus įvertinti bendrą Kinijos strateginės kultūros kryptį, atsižvelgiant į tai, kaip Kinija bus įvertinta keturiose įvardintose sferose. Toks tyrimo modelis leist atsakyti į šio darbo įvade iškeltus klausimus bei įvykdyti darbo tikslus.

1. Kinijos polinkis naudoti karinę galią

Pirmasis iš šiame darbe naudojamų strateginės kultūros tyrimo modelio elementų yra valstybės polinkio naudoti karinę galią analizė. Siekiant kompleksiskai aptarti Kinijos polinkį naudoti karinę galią, ši analizė atliekama teoriniu ir praktiniu požiūriais. Teoriniu požiūriu tiriamas Kinijos ginkluotųjų pajėgų reformų bei atnaujinimo procesas ir karinio saugumo sektoriaus vieta Kinijos vidaus politikoje. Praktiniu požiūriu tiriamas Kinijos karinis biudžetas ir Kinijos ginkluotųjų pajėgų struktūra bei pajėgumai.

1. 1. Kinijos ginkluotųjų pajėgų reformų ir atnaujinimo procesas

Apie Kinijos Liaudies Respublikos įkūrimą buvo paskelbta 1949 m., kada Kinijos komunistų partija ėmė efektyviai kontroliuoti žemyninę valstybės teritorijos dalį, o Kinijos Respublikos atstovai pasitraukė į dabartinio Taivano teritoriją. Tuo metu tarp šių dviejų priešiškų jėgų vis dar tebesitęsė pilietinis karas. Nenuostabu, kad pilietinio karo keliu sukurtos valstybės, dėl kurios valdžios teisėtumo iki šiol kyla ginčų, gyvavimo pradžioje bene

didžiausias dėmesys buvo skiriamas kariniam saugumo sektoriui – anot pirmojo Kinijos lyderio M. Zedongo, pasaulinis karas yra neišvengiamas²². Viena iš žymiausių M. Zedongo citatų, esą politinė galia kyla iš ginklo vamzdžio²³, rodo, kad šio lyderio valdymo metais Kinijos ginkluotosios pajėgos buvo laikomos ne tik vieninteliu valstybės saugumo garantu, bet ir aktyviu veikėju, naudojant jas kaip įrankį, siekiant vienoje rankose išlaikyti ekonominę bei politinę valstybės galią.

Priešingai, reformų šalininkas, trečiasis Kinijos lyderis Dengas Xiaopingas, laikėsi pozicijos, kad pasaulinio karo galima išvengti, jei valstybės, tokios kaip Kinija, turės ne tik gausias, bet ir šiuolaikiškas ginkluotąsias pajėgas²⁴. Tai reiškė, kad Kinijos ginkluotosioms pajėgoms būtinos reformos ir atsinaujinimas. Ir iš tiesų, D. Xiaopingo valdymo metais buvo pradėtas ypatingai Kinijos kariniam saugumo sektoriui svarbus procesas – tai Kinijos ginkluotųjų pajėgų reformų ir atnaujinimo procesas. Šis procesas tęsiamas ir dabartinio Kinijos lyderio X. Jinqingo valdymo laikotarpiu.

Tiesa, minčių apie ginkluotųjų pajėgų reformas būta ir anksčiau. Šių procesų užuomazgų galima aptikti dar M. Zedongo valdymo metais, XX a. 6-ajame dešimtmetyje, kada tuometinis Kinijos gynybos ministras maršalas Pengas Dehuai iškėlė idėjas, pagal kurias ginkluotosiose pajėgose pagrindinis dėmesys turėtų būti skiriamas karių profesionalumui ir ekspertinėms žinioms, o ne jų skaičiui ir besąlygiškai ideologinei ištikimybei²⁵. Nenuostabu, kad toks prieštaravimas vyraujančioms nuotaikoms ir atvira M. Zedongo „Didžiojo šuolio“ politikos kritika prisidėjo prie to, kad P. Dehuai 1959 m. buvo pašalintas iš einamų pareigų. Tuo tarpu jau 1985 m. D. Xiaopingas pakeitė iki tol vyravusią poziciją modernių ginkluotųjų pajėgų naudai, argumentuodamas, kad šių reformų tikslas – iš tradicinės, pernelyg sudėtingos hierarchijos struktūros pertvarkyti ginkluotąsias pajėgas į šiuolaikiškas, mobilesnes, mažesnes tarnaujančių karių skaičiumi bei efektyvesnes²⁶. Žinoma, galima sutikti, kad šiuolaikiškos ginkluotosios pajėgos yra būtina efektyvios valstybės nacionalinės gynybos sąlyga. Vis dėlto, sunku būtų tikėtis, kad ginkluotųjų pajėgų atnaujinimo uždavinys galėtų būti įgyvendintas nedelsiant, valstybės lyderiams vos tik paskelbus apie šią siekiamybę. Tai turėtų būti tęstinio pobūdžio, ilgus metus besitęsiantis procesas. Tam, kad šis procesas būtų tinkamai įgyvendintas, būtina nuosekliai laikytis pasirinktos ginkluotųjų pajėgų reformų ir

²² Zhao Nanqi. *Deng Xiaoping's Theory of Defense Modernization*. Iš Michael Pillsbury. *Chinese Views of Future Warfare*. Washington, DC: National Defense University Press, 1998, p. 11.

²³ Gerald Segal. *Defending China*. New York: Oxford University Press, 1985, p. 46.

²⁴ Zhao Nanqi, p. 11-12.

²⁵ Francis J. Romance. *Modernization of China's Armed Forces*. *Asian Survey*, 1980, vol. 20, no. 3, p. 303.

²⁶ Mark Burles, Abram N. Shulsky. *Patterns in China's Use of Force. Evidence from History and Doctrinal Writings*. Santa Monica, Washington DC, 2000, RAND, p. 48.

atnaujinimo politikos, kuri būtų tęsiama ir valstybės lyderio vairą perėmus kitam politikui. Šios politikos buvo laikomasi ir vėlesnių Kinijos lyderių Jiango Zemino bei Hu Jintao valdymo laikotarpiais.

Dabartinio Kinijos lyderio X. Jinpingo politika valstybės ginkluotųjų pajėgų reformų atžvilgiu taip pat išliko nepakitusi. Šiuo metu kaip svarbią Kinijos ginkluotųjų pajėgų atnaujinimo proceso dalį X. Jinpingas įvardija pokyčius ginkluotųjų pajėgų doktrinoje, organizacinėje struktūroje, tarnaujančiame personale ir ginkluotėje²⁷. Žvelgiant į ateitį, X. Jinpingas teigia, kad pagrindiniai Kinijos ginkluotųjų pajėgų techninio modernizavimo procesai turėtų būti baigti iki 2020 m., pati reforma baigta iki 2035 m., ir galiausiai, iki XX a. vidurio Kinijos ginkluotosios pajėgos turėtų tapti pilneverte pasaulinio lygio karine galia²⁸. Tai rodo, kad X. Jinpingas yra pasiryžęs toliau vadovauti Kinijos ginkluotųjų pajėgų reformų bei atnaujinimo procesui ir jį užbaigti. Tokiu būdu Kinija turėtų vieną iš galingiausių ginkluotųjų pajėgų tarp visų tarptautinės sistemos narių. Taigi, atsižvelgiant į Kinijoje intensyviai tebevykdomą ginkluotųjų pajėgų reformų ir atnaujinimo procesą, Kinijos polinkio naudoti karinę galią laipsnis strateginės kultūros požiūriu vertintinas kaip aukštas.

1. 2. Karinio saugumo sektoriaus vieta Kinijos vidaus politikoje

Tam, kad strateginės kultūros požiūriu būtų tiksliau nustatytas Kinijos polinkio naudoti karinę galią laipsnis, nepakanka analizuoti vien šios valstybės ginkluotųjų pajėgų reformų ir atnaujinimo proceso. Teoriniu požiūriu būtina nustatyti ir Kinijos karinio saugumo sektoriaus vietą šios valstybės vidaus politikoje. Tarptautinių santykių teorijoje vyrauja nuomonė, kad klasikiniai saugumo sektoriai apima karinį, politinį, ekonominį, socialinį ir aplinkos sektorius²⁹. Aplinkybė, kad X. Jinpingo valdymo laikotarpiu tęsiamas ir yra numatytas užbaigti Kinijos ginkluotųjų pajėgų reformų bei atnaujinimo procesas, savaime nereiškia, kad karinio saugumo sektorius Kinijos vidaus politikoje užima svarbiausią vietą.

Minėtasis reformų šalininkas D. Xiaopingas, kurio valdymo laikotarpiu buvo pradėta iki šiol besitęsiantis Kinijos ginkluotųjų pajėgų reformų ir atnaujinimo procesas, siekdamas vystyti ne tik išimtinai karinį (vadinamąjį „nacionalinės gynybos“) sektorių, bet paraleliai ir

²⁷ Xi Jinping. *Secure a Decisive Victory in Building a Moderately Prosperous Society in All Respects and Strive for the Great Success of Socialism with Chinese Characteristics for a New Era*. Speech delivered at the 19th National Congress of the Communist Party of China. October 18, 2017.

²⁸ Xi Jinping, October 18, 2017.

²⁹ Barry Buzan, Ole Waever ir Jaap de Wilde. *Security: a New Framework for Analysis*. Lynne Rienner Publishers, London, 1998, p. 24.

žemdirbystės, pramonės bei mokslo (technologijų) sektorius, 1977 m. paskelbė apie Keturių atsinaujinimo tikslų politikos doktriną³⁰. Savo valdymo metais D. Xiaopingas pastebėjo, kad visiškas ginkluotųjų pajėgų atnaujinimas galės įvykti tada, kai kartu bus pasiektas atitinkamai aukštas Kinijos pramonės ir žemdirbystės sričių atsinaujinimo lygis – jei nepasiekus užsibrėžtos ribos karinis biudžetas bus neproporcingai didelis, tai turės neigiamų padarinių valstybės ekonominei situacijai³¹. Galiausiai, 1979 m. D. Xiaopingas deklaravo, kad Kinijai ginkluotųjų pajėgų panaudojimo gali prireikti tik tokiu atveju, jei iškiltų poreikis oponentams priminti, jog šie neturi teisės bet kada elgtis, kaip panorėję³². Toks D. Xiaopingo požiūris liudijo apie aukščiausiuose Kinijos valdžios sluoksniuose įvykusį mąstymo lūžį, vertinant ginkluotųjų pajėgų vietą valstybės gyvenime.

Teoriniu požiūriu, Kinijos vadovybės poziciją valstybės ginkluotųjų pajėgų vietos valstybės gyvenime atžvilgiu galima būtų skirstyti į ankstyvąjį ir vėlyvąjį laikotarpius. Pirmaisiais naujai paskelbtos valstybės gyvavimo metais (M. Zedongo valdymo laikotarpiu) ginkluotosios pajėgos galėjo būti laikomos ne tik esminiu karinį saugumą užtikrinančiu elementu, bet ir veiksmu, per politinę prizmę darančiu įtaką valstybės elgesiui tarptautinėje erdvėje (ankstyvasis laikotarpis). Praėjus apytiksliai trims dešimtmečiams, po pirmojo Kinijos lyderio M. Zedongo mirties ir trumpo jo pasekėjo H. Guofengo valdymo, ginkluotosios pajėgos šį bazinį vaidmenį prarado ir tapo jau tik vienu iš kelių prioritetinių valstybės sektorių, kurio tobulėjimas atitinkamai priklausė nuo harmoningo kitų sektorių vystymo (vėlyvasis laikotarpis).

2017 m. spalio 18 d. 19-ajame Kinijos komunistų partijos nacionaliniame kongrese pasakytą X. Jinqingo kalbą sudarė trylika skirtingų dalių. Kinijos ginkluotosioms pajėgoms buvo skirta dešimtoji kalbos dalis. Prieš pradėdamas kalbėti apie stiprių ginkluotųjų pajėgų svarbą, X. Jinqingas jau buvo aptaręs tokias temas, kaip, pavyzdžiui, šiuolaikinės visuomenės kūrimas, ekonominio sektoriaus vystymas, kultūrinė gerovė bei efektyvi valstybės institucijų veikla. Tai leidžia teigti, kad ginkluotųjų pajėgų, o kartu ir karinio saugumo sektoriaus klausimai neabejotinai išlaiko svarbą Kinijos lyderių darbotvarkėje, tačiau nebeturi prioriteto kitų valstybės sektorių atžvilgiu ir lieka priklausomi nuo darnaus jų funkcionavimo. Todėl galima teigti, kad šiuo metu, šeštojo Kinijos lyderio X. Jinqingo valdymo laikotarpiu, strateginis požiūris į valstybės ginkluotąsias pajėgas turi daugiau panašumų su D. Xiaopingo, nei su M. Zedongo idėjomis, todėl galėtų būti laikomas vėlyvojo laikotarpio tąsa, kada

³⁰ *China Under The Four Modernizations. Part I. Selected Papers Submitted to the Joint Economic Committee Congress of the United States.* 1982-08-13. Washington: U. S. Government Printing Office, p. 1.

³¹ Zhao Nanqi, p. 13.

³² Gerald Segal, p. 211.

karinio saugumo sektorius nebeturi prioritetinės vietos valstybės vidaus politikos sistemoje. Taigi, atsižvelgiant į karinio saugumo sektoriaus vietą Kinijos vidaus politikos sistemoje, Kinijos polinkio naudoti karinę galią laipsnis strateginės kultūros požiūriu vertintinas kaip žemas.

1. 3. Kinijos karinis biudžetas

Vienas iš parametrų, rodančių valstybės požiūrį į karinio saugumo sektoriaus vietą jos strategijoje, yra biudžeto dalis, skiriama gynybai ir ginkluotųjų pajėgų vystymui. Analizuojant oficialiai pateikiamus duomenis, galima išvelgti, kad Kinijos karinis biudžetas, nors ir netolygiai, auga jau ketvirtį amžiaus – nuo XX a. 10-ojo dešimtmečio pradžios³³. Taigi, karinio biudžeto augimo procesas prasidėjo dar prieš X. Jinpingui užimant Kinijos lyderio pareigas. Iki šiol savo valdymo metais X. Jinpingas tęsė šias karinio biudžeto didinimo tendencijas. Galima konstatuoti, kad dabartiniam Kinijos lyderiui priimtinas prieš jį pareigas ėjusių, kitų ginkluotųjų pajėgų reformų šalininkų, Jiango Zemino ir Hu Jintao strateginis požiūris į nuoseklų karinio biudžeto didinimą.

Kinijos karinio biudžeto augimas pastaruoju dešimtmečiu kasmet siekė apytiksliai 8,5%³⁴. Šis skaičius leidžia Kinijai likti išitvirtinusiai antroje vietoje pasaulyje pagal lėšų, išleidžiamų gynybai, rodiklį, bei pagal tą patį rodiklį tvirtai pirmauti Azijos ir Okeanijos regione³⁵. Vis dėlto, X. Jinpingas Kinijos lyderio poziciją užima nuo 2012 m. lapkričio 15 d., tai yra, tik pusę pastarojo dešimtmečio. Vertėtų pabandyti išsiaiškinti, kaip keitėsi Kinijos karinio biudžeto augimo tendencijos Kinijos lyderio poziciją užimant būtent jam.

Oficialūs duomenys rodo, kad, atitinkamai lyginant su praėjusiais kalendoriniais metais, 2012 m. Kinijos gynybos biudžetas išaugo apytiksliai 11,6%, 2013 m. – 10,7%, 2014 m. – 12,2%, 2015 m. – 10%, 2016 m. – 7,6%, 2017 m. – 7%³⁶. 2018 m. kovo mėn. oficialiai buvo paskelbta, kad iki 2019 m. Kinijos karinis biudžetas, lyginant su praėjusiais metais, išaugs

³³ China Military Expenditure 1989-2018. *Trading Economics*. Interaktyvi prieiga: <<https://tradingeconomics.com/china/military-expenditure>> [žiūrėta 2018-04-07].

³⁴ Office of the Secretary of Defense. *Annual Report to Congress. Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2017*. 2017, p. 65.

³⁵ Nan Tian, Aude Fleurant, Pieter D. Wezeman ir Siemon T. Wezeman. Trends in World Military Expenditure, 2016. *SIPRI Fact Sheet*. April 2017, p. 2, 5.

³⁶ *China's Defense Budget*. Global Security. Interaktyvi prieiga: <<https://www.globalsecurity.org/military/world/china/budget.htm>> [žiūrėta 2018-04-07].

8,1%³⁷. Analizuojant šiuos skaičius, 2012-2018 m. laikotarpį galima skaidyti į dvi atkarpas: ankstyvąją, tai yra, 2012-2015 m., kada Kinijos karinio biudžeto augimas kasmet siekė dešimt ir daugiau procentų praėjusių metų biudžeto, ir vėlyvąją, tai yra, 2016-2018 m., kada Kinijos karinis biudžetas kasmet buvo mažesnis nei dešimt procentų praėjusių metų biudžeto. Viena vertus, pavyzdžiui, 2017 m. išliko jau trečius metus iš eilės besitęsianti tendencija, kad karinio biudžeto augimas, lyginant su ankstyvąja atkarpa, lėtėja. Be to, vertėtų atkreipti dėmesį ir į tai, kad 2017 m. karinio biudžeto augimas buvo mažiausias ne tik 2012-2018 m. laikotarpiu, bet apskritai mažiausias nuo Šaltojo karo pabaigos, tai yra, nuo 1991 m.³⁸. Antra vertus, einamaisiais metais (2018 m.) karinis biudžetas, nors ir vis dar nesiekiantis ankstyvosios atkarpos lygio, auga daugiausiai per pastarąjį trejų metų laikotarpį. Neatmestina galimybė, kad, iš esmės nesikeičiant padėčiai tarptautinėje erdvėje, tiek 2019 m., tiek ir tolesniu laikotarpiu Kinijos karinis biudžetas išlaikys sparčius augimo tempus. Gali būti, kad karinio biudžeto sumažėjimas 2016 m. labiau susijęs su tuometiniu Kinijos ekonomikos augimo lėtėjimu, kuris buvo mažiausias per ketvirtį amžiaus³⁹. Šis karinio biudžeto nuosmukis vertintinas kaip laikinas ir fragmentiškas, o ne atspindintis kardinaliai besikeičiančią valstybės strateginę poziciją. Analizuojant 2017 m. spalio 18 d. kalbą, neatmestina, kad dar iki 2020 m. Kinijos karinis biudžetas vėl grįš prie X. Jinqingo lyderiavimo pradžioje buvusių skaičių, viršijančių dešimt procentų praėjusių metų karinio biudžeto.

Tiesa, egzistuoja dar vienas aspektas, kuris apsunkina Kinijos karinio biudžeto skaičiavimus. Ši aplinkybė iš dalies nulemta šiuo metu vyraujančios valstybės politinio režimo specifikos. Tai – sudėtingi Kinijos valdžios atskaitingumo mechanizmai ir skaidrumo trūkumas. Nenuostabu, kad bet kurios valstybės karinio sektoriaus sąranga išlaiko aukštesnio ar žemesnio laipsnio slaptumo požymį. Detalūs duomenys apie valstybės karinius pajėgumus, kaip antai valstybės gynybos rezervą, mobilizacines galimybes ar pasirengimo gynybai galimybes bei pajėgumus, neretai yra laikomi neviešo pobūdžio, valstybės paslaptį sudarančia informacija. Toks požiūris nėra svetimas ir Kinijai. JAV gynybos sekretoriaus biuro skaičiavimais, 2016 m. tikrasis Kinijos karinis biudžetas galėjo siekti ne oficialiai skelbiamus

³⁷ Rajeswari Pillai Rajagoplan. China's 2018 Military Budget: New Numbers, Old Worries. *The Diplomat*, 2018-03-07. Interaktyvi prieiga: <<https://thediplomat.com/2018/03/chinas-2018-military-budget-new-numbers-old-worries/>> [Žiūrėta 2018-04-07].

³⁸ David Tweed, Tian Chen, Gary Gao, Martin Ritchie ir Adrian Leung. China Military Spending Quickens as Xi Seeks 'World Class' Force. *Bloomberg Politics*. 2018-03-05. Interaktyvi prieiga: <<https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-03-05/china-military-spending-quickens-as-xi-seeks-world-class-force>> [Žiūrėta 2018-04-07].

³⁹ Arthur R. Kroeber. Should we worry about China's economy? Brookings. 2016-02-09. Interaktyvi prieiga: <<https://www.brookings.edu/opinions/should-we-worry-about-chinas-economy/>> [žiūrėta 2018-04-18].

144,3 milijardų JAV dolerių, o net 180 milijardų JAV dolerių⁴⁰. Jeigu šie skaičiavimai būtų teisingi, tai reikštų, kad Kinija nuo kitų valstybių nuslepia apytiksliai šiek tiek daugiau nei 20% savo tikrojo karinio biudžeto. Darant tokią prielaidą, reikštų, kad 2018 m. realusis Kinijos karinis biudžetas galėtų viršyti 200 milijardų JAV dolerių. Įvertinus tai, peršasi išvada, kad Kinijos valdžia, tarptautinei bendruomenei pateikdama ženkliai mažesnius ar tik apytikslius duomenis apie savo karinį biudžetą, rodo sąmoningą tikrosios karinės galios slėpimą, siekdama sudaryti iš esmės klaidingą įspūdį apie valstybės vykdomą karinio sektoriaus politiką. Tokiu elgesiu gali būti siekiama nuslėpti ženkliai didesnes karinio biudžeto augimo tendencijas, arba siekti maskuoti jį tam tikrais laikotarpiais tariamai ženkliai sumažėjusiu karinio biudžeto augimu. Savo ruožtu, tai sufleruotų ir apie galimus nuo tarptautinės bendruomenės slepiamus tikruosius Kinijos karinės galios panaudojimo tikslus. Taigi, atsižvelgiant į oficialiai skelbiamą karinį biudžetą ir aplinkybę, kad didelė jo dalis yra sąmoningai slepiama nuo tarptautinės bendruomenės, galimai siekiant jai sudaryti klaidingą įspūdį, Kinijos polinkio naudoti karinę galią laipsnis vertintinas kaip aukštas.

1. 4. Kinijos ginkluotųjų pajėgų sudėtis ir pajėgumai

Neatsižvelgiant į tai, koks būtų tikrasis Kinijos karinis biudžetas, vertėtų pabandyti nustatyti, kokie kariniai pajėgumai vystomi šios valstybės ginkluotosiose pajėgose. Daugelio valstybių ginkluotąsias pajėgas sudaro trys klasikinės karinių pajėgų rūšys: sausumos, jūrų ir oro pajėgos. 2017 m. spalio 18 d. kalboje X. Jinpingas, be šių karinių pajėgų rūšių, paminėjo dar dvi – karines raketų ir strateginės paramos pajėgas⁴¹. Taigi, oficialiai Kinijos ginkluotąsias pajėgas, kaip vieną iš nacionalinės gynybos sektoriaus elementų, sudaro penkios karinių pajėgų rūšys. Trumpai vertėtų aptarti kiekvieną iš šių karinių pajėgų rūšių.

Karinės sausumos pajėgos išlieka didžiausia ir, ko gero, svarbiausia Kinijos ginkluotųjų pajėgų rūšimi. Pagal karių skaičių ji iki šiol išlieka didžiausia sausumos pajėgų kariuomene pasaulyje. Nors įvairių tarptautinių valstybinių ir nevalstybinių organizacijų skaičiavimų rezultatai skiriasi, 2017 m. jos personalą galėjo sudaryti net apie 3.712.500 žmonių⁴². X. Jinpingas pabrėžia, kad karinės sausumos pajėgos išlieka svarbiausiu Kinijos ginkluotųjų pajėgų elementu, o įtakingi Kinijos ginkluotųjų pajėgų karininkai laikosi pozicijos, jog

⁴⁰ Office of the Secretary of Defense, p. 66.

⁴¹ Xi Jinping, October 18, 2017.

⁴² 2017 China Military Strength. Current military capabilities and available firepower for the nation of China. *Global Fire Power*. Interaktyvi prieiga: <https://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=china> [žiūrėta 2018-04-07].

modernizavimas veda prie mažesnių skaičiumi, bet efektyvesnių, labiau disciplinuoatų, lojalesnių sausumos pajėgų⁴³. Nestebina tai, kad karines sausumos pajėgas stipriai palietė reformos. Viena vertus, 2016 m. tebevyko kariuomenės atnaujinimas, pirmenybę teikiant kovos brigadų mechanizavimui, aukšto mobilumo pėstininkų būrių ir kombinuotųjų pajėgų batalionų formavimui bei pažangios valdymo, kontrolės, komunikacijos, kompiuterinės, žvalgybinės įrangos diegimui, antra vertus, 2016 m. buvo nuspręsta sulėtinti struktūrines reformas armijų ir divizijų lygmenyje⁴⁴. Šios tendencijos rodo, kad pirminės sausumos pajėgų reformos, susijusios su personalo skaičiaus mažinimu bei šios pajėgų rūšies efektyvumo didinimu, duoda pageidaujamus rezultatus, todėl didesnis dėmesys ateityje gali būti skiriamas techniniam šių pajėgų galimybių atnaujinimui ir karių apmokymui, kaip efektyviai naudotis naujausia įsigyta technika.

Kinijos turimos karinės jūrų pajėgos šiuo metu yra didžiausios šios rūšies karinės pajėgos Azijos regione. Karinį jūrų laivyną sudaro daugiau nei 300 karinių paviršiaus bei povandeninių laivų, įskaitant amfibijas ir pakrantės patrulinius laivus⁴⁵. Tam, kad ši ginkluotųjų pajėgų rūšis galėtų efektyviai funkcionuoti, ji turi būti aprūpinta naujausia technika, todėl nuolat didinamas šios ginkluotųjų pajėgų rūšies technologinis pajėgumas, siekiant išlaikyti aukštą technologinį pasirengimą ir lankstumą. 2016 m. pradėta naujausia karinių jūrų pajėgų reforma, skirta koreguoti pagrindines šios ginkluotųjų pajėgų rūšies funkcijas – pirmenybę teikti ne savarankiškam dalyvavimui karinėse operacijose, o paramos kitų ginkluotųjų pajėgų rūšims teikimui⁴⁶. Vis dėlto, mažai tikėtina, kad karinė jūrų galia, kuriai šiuo metu nėra lygių visame Azijos regione, visiškai praras savarankiškumą ir Kinijos ginkluotosiose pajėgose taps, pavyzdžiui, strateginės paramos pajėgų dalimi. Tuo labiau, kad karinės jūrinės galios puoselėjimas užima svarbią vietą ir Kinijos vidaus politikoje.

Kai kurie tarptautinių santykių ekspertai teigia, kad objektyviai išaugusią karinę Kinijos jūrinę galią ir jos politiką formuoja subjektyvūs parametrai – valstybės viduje vyraujančios nacionalistinės nuotaikos. Šis požiūris atspindi du atskirus argumentus: galios aspektą ir vadinamąjį pseudo-nacionalinio intereso aspektą. Galios aspektas pasireiškia požiūriu, kad tikrąjį prestižą ir pagarbą, būdingą valstybei, kaip didžiajai galiai, Kinija pelnys tik turėdama galimybę netrukdomai savo nuožiūra veikti visuose atvirose pasaulio vandenyse⁴⁷, t. y., turės galimybę savarankiškai projektuoti galią. Ši nuomonė siejama su išimtinai objektyviu

⁴³ Office of the Secretary of Defense, p. 22.

⁴⁴ Ten pat.

⁴⁵ Ten pat, p. 24-26.

⁴⁶ Ten pat, p. 24.

⁴⁷ Robert S. Ross. China's Naval Nationalism: Sources, Prospects, and the U. S. Response. *International Security*, 2009, vol. 34, No. 2, p. 65.

parametru. Anksčiau minėtam nepriklausomam veikimui valstybei būtina turėti galingą lėktuvnešį – karo laivą, sukurtą palaikyti ir valdyti lėktuvą, dalyvauti karo veiksmuose sausumoje ar jūroje, bei sugebėti paremti kitų rūšių karines pajėgas⁴⁸. Įdomu pastebėti, kad pirmąjį lėktuvnešį Kinijos karinis jūrų laivynas įsigijo būtent 2012 m.⁴⁹. Šiuo metu Kinija stato savo pirmąjį išimtinai valstybės viduje suprojektuotą ir gaminamą lėktuvnešį, kuris, tikėtina, bus pradėtas eksploatuoti dvejų metų laikotarpiu, iki 2020 m., be to, Kinija turi tikslą pati pastatyti dar du lėktuvnešius⁵⁰ – šis faktas leistų Kinijai turėti bent vieną įvairiuose vandenyse nuolat patruliuojantį ir bet kuriuo metu paruoštą veikti lėktuvnešį. Tuo tarpu pseudo-nacionalinis aspektas pasireiškia požiūriu, kad galimybė veikti visuose atviruosiuose pasaulio vandenyse Kinijai, kaip didžiajai galiai, būtina tam, kad ji užtikrintų apsaugą komunikacijos keliams, skirtiems saviems naftos ir kitų gamtinių išteklių gabenimui⁵¹. Be to, kai kurių tarptautinių santykių ekspertų nuomone, jau nuo 1996 m. Kinijos karinės jūrų pajėgos rengiasi galimai konfrontacijai su JAV, tačiau supranta, kad savo technologinį atsilikimą, lyginant su JAV, turi likviduoti taikydami inovatyvią taktiką⁵². Tai gali rodyti, kad Kinijos karinės jūrų galios stiprinimo tendencijos iš tiesų turėtų būti siejamos ne tik išimtinai su Kinijos, kaip didžiosios tarptautinės sistemos galios, statuso siekiu ir aukštų valstybės ekonominių rodiklių užtikrinimu, bet ir galima karine konfrontacija su viena iš didžiųjų valstybių, tai yra, šios rūšies karinių pajėgų rūšies panaudojimui pagal tiesioginę jų karinę prigimtį.

Taip pat vertėtų atkreipti dėmesį į tai, kad ypač didelis dėmesys Kinijos karinėse jūrų pajėgose skiriamas jos povandeninės galios vystymui. Stiprios povandeninės galios svarbą dar XX a. 6-ajame dešimtmetyje pabrėžė pirmasis Kinijos karinio jūrų laivyno vadas Xiao Jinguangas⁵³. Šiuo metu karinis laivynas turi apie 63 karinius povandeninius laivus, tačiau tikėtina, kad per ateinančius dvejus metus ši galia išaugs iki 69 ar 78 povandeninių laivų, be to, vertėtų prisiminti faktą, kad nuo 2002 m. Kinijoje buvo sukonstruota dešimt branduolinių

⁴⁸ *DOD Dictionary of Military and Associated Terms*. 2018 m. kovo mėn., p. 11.

⁴⁹ James Holmes. The Long, Strange Trip of China's First Aircraft Carrier. *Foreign Policy*. 2015-02-03. Interaktyvi prieiga: <<http://foreignpolicy.com/2015/02/03/the-long-strange-trip-of-chinas-first-aircraft-carrier-liaoning/>> [žiūrėta 2018-04-14].

⁵⁰ Kyle Mizokami. China's Second Aircraft Carrier Is Its Most Crucial Yet. *Popular Mechanics*. 2017-12-12. Interaktyvi prieiga: <<https://www.popularmechanics.com/military/navy-ships/a14408704/chinas-second-aircraft-carrier-is-its-most-crucial-yet/>> [žiūrėta 2018-04-14].

⁵¹ Robert S. Ross. China's Naval Nationalism: Sources, Prospects, and the U. S. Response. *International Security*. 2009, vol. 34, No. 2, p. 65.

⁵² Lyle Goldstein ir William Murray. Undersea Dragons: China's Maturing Submarine Force. *International Security*. 2004, vol. 28, No. 4, p. 187-188.

⁵³ Ten pat, p. 164.

povandeninių laivų⁵⁴. Nors Kinijos ginkluotųjų pajėgų modernizavimo procesas pasižymi didelės vertės pirkiniais, skirtais karinėms sausumos ir oro pajėgoms, vis dėlto, būtent karinių jūrų pajėgų ir ypač povandeninių laivų sritį galima laikyti Kinijos strateginės reorientacijos į jūrinę galią įrodymu⁵⁵. Galima teigti, kad Kinijos povandeninė galia stiprinama siekiant padidinti šios valstybės galios projekcijos pajėgumus, kaip Kinijos galios projekcijos vystymo programos dalis.

Kinijos karinės oro pajėgos pagal savo dydį pasaulyje rikiuojasi trečiojoje vietoje, o Azijos regione, kaip ir karinės jūrų pajėgos, yra didžiausios. Šiuo metu Kinijos karinėms oro pajėgoms priklauso daugiau nei 2.700 orlaivių ir 2.100 kovos lėktuvų, įskaitant naikintuvus, strateginius bombonešius, taktinius bombonešius, karinius specialiųjų misijų lėktuvus, bepiločius orlaivius⁵⁶. Pastaraisiais metais Kinija ir toliau sparčiai modernizuoja savo karines oro pajėgas, nors jų pajėgumo atotrūkis nuo JAV vis dar tebėra ženklus.

Ypatinga vieta Kinijos karinių oro pajėgų modernizavimo procese skirta ilgojo nuotolio strateginių bombonešių kūrimui ir tobulinimui. 2016 m. rugsėjo mėn. generolas Ma Xiaotianas pranešė, kad Kinija gamina naujos kartos ilgojo nuotolio bombonešį, kuris, kaip spėjama, pirmą kartą gali būti panaudotas jau 2025 m⁵⁷. Taip pat, kalbant apie oro gynybos pajėgumus, vertėtų prisiminti, kad Kinijos karinės oro pajėgos disponuoja vienu iš didžiausių skaičiumi priešakinių tolimojo nuotolio žemė-oras raketų sistemų pasaulyje⁵⁸. Kinijos karinių oro pajėgų modernizavimo tendencijas galima būtų sieti su keturiomis karinės doktrinos idėjomis, kurių laikosi aukščiausi šios valstybės ginkluotųjų pajėgų karininkai: *pirma*, Kinijos nuostata, kad visos valstybės, nepaisant jų dydžio, privalo rengtis karui, o pastarieji didelio masto ginkluoti konfliktai pademonstravo aukštą oro galios griaunamąjį potencialą; *antra*, didžiausia tikimybė, kad Kinijos saugumui didžiausia nebranduolinė grėsmė kils iš oro, greičiausiai iš JAV arba Taivano; *trečia*, konvencinių ginklų revoliucija padidino oro galios svarbą branduoliniam atgrasymui; *ketvirta*, valstybė, neturėdama efektyvios oro ginkluotės, negali planuoti aukštosiomis technologijomis grįsto karo⁵⁹. Paminėtos vyraujančios praktinės tendencijos ir teorinės nuostatos, ypač ketvirtoji iš išvardintųjų, rodo, kad Kinijos karinės oro pajėgos nėra vystomos vien siekiant didinti išimtinai šios karinių pajėgų rūšies galią, bet ir

⁵⁴ Office of the Secretary of Defense, p. 32.

⁵⁵ Lyle Goldstein ir William Murray, p. 194.

⁵⁶ Office of the Secretary of Defense, p. 28-29.

⁵⁷ Andreas Rupprecht. The PLA Air Force's "Silver-Bullet" Bomber Force. *China Brief*, vol. 17, issue 10. 2017-07-21.

⁵⁸ Anthony H. Cordesman, Ashley Hess ir Nicholas S. Yarosh. *Chinese Military Modernization and Force Development. A Western Perspective*. Lanham: Rowman & Littlefield, 2013, p. 193.

⁵⁹ John Wilson Lewis ir Xue Litai. China's Search for a Modern Air Force. *International Security*, 1999, vol. 24, No. 1, p. 90-92.

siekiant didinti šios ginkluotųjų pajėgų rūšies sąveiką su kitomis rūšimis, ypač dviem naujausiomis, kurios labiausiai sietinos su aukštosiomis technologijomis grįstu karo vedimu.

Vadinamosios Kinijos raketų pajėgos formaliai buvo įkurtos 2015 m., pakeitus nuo 1966 m. veikusių Antrųjų artilerijos pajėgų pavadinimą ir šio karinio junginio vietą ginkluotųjų pajėgų struktūroje. Viešojoje erdvėje informacijos apie šią Kinijos ginkluotųjų pajėgų rūšį rasti sunku. Šių pajėgų veiklą gaubia paslapties šydas – galima net aptikti spekuliacijų, kad šios pajėgos viso labo yra viena konkreti raketų bazė, veikianti Kinijos teritorijoje⁶⁰. Vis dėlto, atsižvelgiant į tai, kad savo 2017 m. spalio 18 d. kalboje apie šias pajėgas, kaip integralią Kinijos ginkluotųjų pajėgų rūšį, kalbėjo X. Jinpingas, galima teigti, kad jos vaidmuo Kinijos kariniam saugumo sektoriui yra pakankamai svarbus. 2016 m. X. Jinpingas kalbėjo apie ilgalaikius šių pajėgų modernizavimo planus, siekiant padidinti Kinijos strateginio atgrasymo pajėgumus⁶¹. Tikėtina, kad ši ginkluotųjų pajėgų rūšis, atnaujinta X. Jinpingo valdymo metais, šio lyderio Kinijos ginkluotųjų pajėgų strateginėje vizijoje užima ypač svarbią vietą.

Be to, spėjama, kad ši ginkluotųjų pajėgų rūšis skirta skirta apmokyti, aprūpinti ir vadovauti Kinijos sausumoje išdėstytiems branduolinių ir konvencinių raketų pajėgumams⁶². Skaičiuojama, kad šiuo metu Kinijos konvencinių raketų arsenale yra apytiksliai 1.200 trumpojo nuotolio balistinių raketų, galinčių pasiekti taikinius, nutolusius 800-1.000 km atstumu, ir balistinių raketų, kurios gali atakuoti laivus vakarinėje Ramiojo vandenyno dalyje⁶³. Be to, 2016 m. Kinija pradėjo tobulinti tarpinio nuotolio balistinę raketą, kurios pagalba galėtų atlikti konvencinius ir tikslinius branduolinius smūgius, nukreiptus į taikinius ant žemės, bei konvencinius smūgius, nukreiptus į taikinius jūroje vakarinėje Ramiojo vandenyno dalyje⁶⁴. Šiuo metu tarpžemyninės balistinės raketos, kurių spindulys siekia apytiksliai 11.200 km, gali pasiekti daugumą vietovių, pavyzdžiui, kontinentinėje JAV dalyje. Atsižvelgiant į šiuos Kinijos turimus raketų skaičius ir jų pajėgumus, galima manyti, kad naujoji Kinijos ginkluotųjų pajėgų rūšis buvo sukurta siekiant optimizuoti turimų raketų valdymą, sutelkiant už tai atsakingus pareigūnus į vieną organizaciją. Tiesioginio ginkluoto

⁶⁰ David C. Logan. Pulling Back the Curtain on China's Rocket Force. *The Diplomat*. 2018-02-12. Interaktyvi prieiga: <<https://thediplomat.com/2018/02/pulling-back-the-curtain-on-chinas-rocket-force/>> [žiūrėta 2018-04-14].

⁶¹ Zi Yang. Rocket Force gaining power in China's army-dominated PLA. *Asia Times*. 2017-09-23. Interaktyvi prieiga: <<http://www.atimes.com/article/rocket-force-gaining-power-chinas-army-dominated-pla/>> [žiūrėta 2018-04-14].

⁶² Michael S. Chase. *PLA Rocket Force Modernization and China's Military Reforms*. Santa Monica, Calif.: RAND Corporation, p. 4.

⁶³ Office of the Secretary of Defense, p. 31.

⁶⁴ Ten pat.

konflikto atveju tai supaprastintų reikiamos Kinijos ginkluotųjų pajėgų rūšies valdymą ir galimai paverstų jį efektyvesniu.

Kinijos strateginės paramos pajėgos, kaip ir raketų pajėgos, buvo įkurtos 2015 m. Pagrindiniai šių pajėgų veiklos uždaviniai – vadovauti kosmoso, kibernetinėms ir elektroninėms operacijoms⁶⁵. Kalboje, pasakytoje šios ginkluotųjų pajėgų rūšies įsteigimo proga, X. Jinpingas jas apibūdino kaip naujos kartos kovos pajėgas, skirtas palaikyti nacionalinį saugumą, o tokio karinio vieneto atsiradimas liudija išaugusias Kinijos ginkluotųjų pajėgų kovos galimybes⁶⁶. Apie šią Kinijos ginkluotųjų pajėgų rūšį viešai informacijos skelbiama ne ką daugiau, nei apie raketų pajėgas. Iš sričių, kuriose savo funkcijas vykdo Kinijos strateginės paramos pajėgos, ateityje ypatingą dėmesį vertėtų atkreipti į kibernetikos sritį, kuri šiuo metu Kinijoje laikoma viena iš keturių kritinių saugumo sferų, kartu su tolimųjų vandenių, kosmoso ir branduoline sritimis. Vertėtų atkreipti dėmesį, kad bendros kibernetinės pajėgos sujungia kibernetinės žvalgybos, puolimo ir gynybos pajėgumus į vieną organizaciją, kuriai priskirtos užduotys atitinkamai taikos ir karo metu: taikos metu jos apima Kinijos elektromagnetinės ir kibernetinės erdvės apsaugai, o karo metu apimtų veiksmus, padėsiančius Kinijos ginkluotosioms pajėgoms suprasti priešininko veiksmus, suteikiančius pagalbą kariams planuojant kovos operacijas, ir užtikrinančius pergalę mūšio lauke⁶⁷. Beveik neabejojama, kad ateities ginkluoti konfliktai apims ir plataus masto kibernetines operacijas⁶⁸. Vis dėlto, vertėtų atkreipti dėmesį į tai, kad ši Kinijos ginkluotųjų pajėgų rūšis atitinkamas funkcijas atlieka ir taikos metu. Tai nėra nauja praktika įvairių valstybių karinėms sausumos, jūrų ar oro pajėgoms. Tačiau strateginės paramos pajėgos, veikdamos, pavyzdžiui, kibernetinėje srityje, atliktų panašiausias funkcijas į tas, kurias atliktų ir karo metu. Tai reiškia, kad Kinija turi ginkluotųjų pajėgų rūšį, atliekančią iš esmės tokio pat agresyvaus pobūdžio užduotis tiek taikos, tiek karo metu. Taigi, atsižvelgiant į ginkluotųjų pajėgų sudėtį ir pajėgumus, Kinijos polinkio naudoti karinę galią laipsnis vertintinas kaip aukštas.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, galima teigti, kad X. Jinpingo vadovavimo laikotarpiu Kinijoje tęsiama ginkluotųjų pajėgų atnaujinimo ir vystymo politika, pradėta taikyti jo pirmtakų. Karinio biudžeto mažėjimas susijęs su valstybės ekonominiais veiksniais, o ne išreikšta aukščiausių valdžios atstovų valia jį mažinti dėl karinio saugumo sektoriaus svarbos

⁶⁵ Kevin L. Pollpeter, Michael S. Chase ir Eric Heginbotham. *Strategic Support Force and Its Implications for Chinese Military Space Operations*. Santa Monica, Calif.: RAND Corporation, 2017, p. 1.

⁶⁶ Office of the Secretary of Defense, p. 34.

⁶⁷ Ten pat, p. 35.

⁶⁸ Eric Heginbotham, et al. *The U.S.-China military scorecard: forces, geography, and the evolving balance of power, 1996-2017*. RAND Corporation. Santa Monica, Calif.: 2017, p. 281.

valstybės gyvenime sumažėjimo. Realus Kinijos karinis biudžetas yra ženkliai didesnis, nei deklaruojamas oficialiuose dokumentuose. Tai gali rodyti, kad Kinijos lyderiai slepia tikruosius potencialios karinės galios panaudojimo tikslus nuo tarptautinės bendruomenės. Slaptumo bruožas išlaikomas ir ginkluotųjų pajėgų struktūroje. Nuosekliai tęsiamas klasikinių ginkluotųjų pajėgų rūšių, tokių kaip karinių sausumos, jūrų ir oro pajėgų atnaujinimas ir vystymas. X. Jinpingo valdymo metais įkurtos dvi papildomos ginkluotųjų pajėgų rūšys – raketų ir strateginės paramos pajėgos, apie kurias tarptautinėje erdvėje informacijos turima ypač mažai. Tai rodo, kad karinėje strategijoje atsiranda pokyčiai, kuriais siekiama deleguoti svarbias ginkluotųjų pajėgų funkcijas šiuolaikiškoms, mobilioms ir efektyviai veikiančioms pajėgoms. Slaptumas, susijęs su naujomis ginkluotųjų pajėgų rūšimis, sufleruoja apie itin aukštą šių pajėgų reikšmę Kinijos ateities karinei strategijai.

Atsižvelgiant į darbe taikomą strateginės kultūros tyrimo modelį, ištyrus Kinijos ginkluotųjų pajėgų reformų bei atnaujinimo procesą, karinio saugumo sektoriaus vietą Kinijos vidaus politikoje, Kinijos karinį biudžetą ir Kinijos ginkluotųjų pajėgų sudėtį bei pajėgumus, galima teigti, kad X. Jinpingo valdymo laikotarpiu Kinijos polinkis naudoti karinę galią pasižymi aukštu agresyvumo laipsniu.

2. Kinijos įsitraukimas į ginkluotuosius konfliktus

Antrasis iš šiame darbe naudojamų strateginės kultūros tyrimo modelio elementų yra valstybės įsitraukimo į ginkluotuosius konfliktus analizė. Siekiant kompleksiskai aptarti Kinijos įsitraukimą į ginkluotuosius konfliktus, ši analizė atliekama teoriniu ir praktiniu požiūriais. Teoriniu požiūriu tiriama Kinijos oficialioji karinė doktrina ir karinė koncepcija. Praktiniu požiūriu tiriama situacijos, kada Kinija buvo ar tebėra įsitraukusi į tarptautinio ar netarptautinio pobūdžio ginkluotuosius konfliktus.

2.1. Kinijos karinė doktrina ir karinė koncepcija

Bandant atsakyti į klausimą, kada ir kokiais būdais valstybė yra linkusi naudoti karinę jėgą, svarbu analizuoti šios valstybės karinę doktriną. Kaip ir Kinijos lyderių požiūris į ginkluotųjų pajėgų vietą valstybės gyvenime, taip ir Kinijos nacionalinė karinė strategija bėgant laikui evoliucionavo. Vis dėlto, nebūtų galima vienareikšmiškai teigti, kad atnaujinta

karinė strategija visiškai pakeičia prieš tai vyravusį požiūrį. Bent dalis senųjų strategijų pėdsakų išlieka ir ateityje gali daryti įtaką net ir atnaujintoms tokio pobūdžio strategijoms.

Teoriniu požiūriu analizuojant Kinijos oficialios karinės doktrinos teiginius, vertėtų pastebėti, kad nuo 1949 m. iki antrosios XX a. 8-ojo dešimtmečio pusės Kinijos nacionalinė karinė strategija buvo grįsta M. Zedongo „žmonių karo“ doktrina. Iš pirmo žvilgsnio, šios doktrinos esmė gana paprasta – kilus ginkluotam konfliktui, Kinijos ginkluotosios pajėgos privalo sulaukti visokeriopos savo tautos, įskaitant civilius gyventojus, paramos. Vadovaujantis šia doktrina, svarbu priversti Kinijos oponento pajėgas įžengti į Kinijos gilumą. Tokiu būdu, ginkluotai kovai persikėlus į Kinijos žemyninės dalies gilumą, „žmonių karo“ doktrina imtų veikti visu pajėgumu – oponento pajėgoms kelias atsitraukti būtų atkirstas, ir jos patirtų pralaimėjimą prieš vieningai kovojančius Kinijos ginkluotųjų pajėgų karius bei civilius gyventojus. Vertėtų paminėti, kad Kinijoje civilių gyventojų pagalba suprantama plačiai – ir kaip aktyvi logistinio, operacinio bei politinio pobūdžio pagalba, numatant karinėms kampanijoms apginkluoti tik tą civilių gyventojų dalį, kuri būtų priskirta karo policijos, civilinio pasipriešinimo bei rezervo pajėgų junginiams⁶⁹. Taigi, aptarta karo vedimo doktrina neturėtų būti tapatinama su partizaniniu karu.

1978-1985 m. ši doktrina buvo pakoreguota ir atnaujinta, bei pavadinta „žmonių karu“ šiuolaikinėmis sąlygomis“. Šie doktrinos pokyčiai sietini su Kinijos atsaku į tuo metu iš SSSR kylančią grėsmę Kinijos šiaurinėms teritorijoms⁷⁰. Be to, tuometinės SSSR ginkluotosios pajėgos disponavo pažangesnėmis karinėmis technologijomis, nei Kinija. Ši doktrina gali būti laikoma į vienos konkrečios valstybės, tuometinės didžiosios tarptautinės sistemos galios, grėsmės neutralizavimą koncentruotos karinės doktrinos pavyzdžiu.

Požiūris į karinę strategiją Kinijoje dar kartą pasikeitė 1985 m. Tuomet buvo paskelbta, kad šiai valstybei nebėra tikslo rengtis ankstyvam, plataus masto, ir net branduoliniam karui su SSSR, nes ateityje teks kovoti lokaliame, arba ribotame, kare. Taigi, totalaus „žmonių karo“ doktrina buvo transformuota į riboto lokalaus karo doktriną⁷¹. Manoma, kad Kinijai nebegresia invazija iš abiejų tuometinių didžiųjų galių. Tai lėmė Kinijos siekį susitelkti į tam tikrų, tuo metu reikalingų, politinių tikslų siekį, esant būtinybei, panaudojant tik labai ribotą karinės jėgos kiekį. Remiantis šia doktrina, karinė galia, vietoj visiško Kinijos oponento sunaikinimo vaidmens, atlieka paramos diplomatinei strategijai vaidmenį. Ši mintis reiškė

⁶⁹ Anthony H. Cordesman, Ashley Hess ir Nicholas S. Yarosh, p. 55-56.

⁷⁰ Nan Li. New Developments in PLA's Operational Doctrine and Strategies. Iš Nan Li, Eric McVadon ir Qinghong Wang. *China's Evolving Military Doctrine. Issues and Insights*, vol. 6, no. 20, Honolulu, Hawaii, 2006, p. 5-6.

⁷¹ Ten pat, p. 6.

karinės doktrinos prioritetų pokytį, kada į karinės galios veikimo lauką įžengė bei įsitvirtino ir taikūs, diplomatiniai konfliktų sprendimo būdai.

Galiausiai, XXI a. Kinijoje imta vadovautis lokalaus karo informatizacijos sąlygomis doktrina. Ja besivadovaujantieji laikėsi pozicijos, kad ateities ginkluoti konfliktai bus geografiškai apriboti, visų pirma kilsiantys netoli Kinijos sienos⁷². Jie bus riboti savo užmojais, trukme ir priemonėmis, bei vykdomi informatizacijos sąlygomis. Informatizacijos sąlygos šiame kontekste suprantamos kaip sąlygos, kada šiuolaikinės ginkluotosios pajėgos, siekdamos operacinio pranašumo prieš oponentą, naudoja pažangias kompiuterines sistemas, informacines technologijas ir komunikacinius tinklus. Taip pat ši doktrina apibūdinama kaip aukšto intensyvumo, į informaciją sutelktos trumpos regioninės karinės operacijos⁷³. Taigi, prisimenant anksčiau aptartas X. Jinqingo valdymo laikotarpiu vyraujančias Kinijos ginkluotųjų pajėgų atnaujinimo tendencijas, ir ypač dviejų naujų, specializuotų karinių pajėgų rūšių įkūrimą, galima pastebėti, kad Kinijos ginkluotųjų pajėgų reformos šiuo metu vykdomos laikantis išimtinai šios karinės koncepcijos rėmų.

Šiuo metu vyraujanti praktinė karinė doktrina orientuota pagal tam tikrą teorinę karinę koncepciją. Ją galima būtų pavadinti aktyviosios gynybos koncepcija. Aktyviosios gynybos koncepcijos pagrindinė idėja – Kinija teikia pirmenybę strateginei gynybai, o visų rūšių ginkluotosios pajėgos aktyviai ima veikti tik agresyvaus išorinio užpuolimo atveju. Ši koncepcija detalizuojama keturiomis pagrindinėmis idėjomis: *pirma*, Kinija nesmogs pirmojo smūgio ir kiek įmanoma ilgiau bandys visus ginčus spręsti taikiomis priemonėmis; *antra*, prieš prasidedant ginkluotam konfliktui, Kinija bandys jo išvengti alternatyviomis karinėmis arba politinėmis priemonėmis; *trečia*, Kinija atsakys į oponento agresijos aktą puolamaisiais veiksmais ir sieks sunaikinti jo karines pajėgas; *ketvirta*, Kinija nebus pirmoji valstybė, panaudojusi arba grasinusi panaudoti branduolinį ginklą⁷⁴. Galima pastebėti, kad X. Jinqingo valdymo laikotarpiu tęsiama lokalaus karo informatizacijos sąlygomis doktrinos ir aktyviosios gynybos koncepcijos tradicija. Vadovaujantis šios doktrinos ir koncepcijos teiginiais, ginkluotas konfliktas, į kurį įsitrauktų Kinija, būtų lokalus ir pirmiausia grįstas kibernetiniais pajėgumais. Be to, jis kiltų Kinijai stengiantis apsaugoti savo valstybės suverenitetą ir teritorinę neliečiamybę nuo išorinio kėsینimosi, o ne jai pačiai vykdant ekspansinę politiką. Taigi, atsižvelgiant į šiuo metu vyraujančią karinę doktrinę ir karinę koncepciją, Kinijos įsitraukimo į ginkluotuosius konfliktus laipsnis vertintinas kaip žemas.

⁷² Anthony H. Cordesman, Ashley Hess ir Nicholas S. Yarosh, p. 54.

⁷³ Richard A. Bitzinger. China's love affair with 'informatized warfare'. Asia Times, 2018-02-27. Interaktyvi prieiga: < <http://www.atimes.com/chinas-love-affair-informatized-warfare/> > [žiūrėta 2018-05-13].

⁷⁴ Ten pat, p. 54.

2. 2. Kinijos dalyvavimo ginkluotuose konfliktuose dažnumas

Tam, kad Kinijos įsitraukimo į ginkluotus konfliktus analizė būtų išsamesnė, iš pradžių vertėtų apibrėžti šiame kontekste vartojamas sąvokas. Šiuo metu tarptautinėje erdvėje dažniau vartojama ne karo, o ginkluoto konflikto sąvoka. Ginkluotas konfliktas tarptautinėje viešojoje teisėje suprantamas kaip situacija, kada naudojama ginkluota jėga tarp valstybių arba kai vyksta besitęsianti ginkluota kova tarp vyriausybinių pajėgų ir organizuotų ginkluotų grupių arba tarp tokių grupių valstybės viduje⁷⁵. Šis apibrėžimas sufleruoja, kad ginkluoti konfliktai yra klasifikuojami į tarptautinius ir netarptautinius (vidinius). XX a. Kinija buvo įsitraukusi tiek į tarptautinio, tiek į netarptautinio pobūdžio ginkluotus konfliktus.

Vargu ar įmanoma būtų sudaryti išsamų ir nekintantį atvejų, kuriuos galima būtų visuomet ir be išimčių priskirti ginkluotiems konfliktams, sąrašą. Bent teoriškai siekiant tai padaryti, galima būtų remtis agresijos apibrėžimu, pateiktu 1974 m. gruodžio 14 d. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucijos dėl agresijos apibrėžimo Nr. 3314 1 straipsnyje. Šiame dokumente agresija suprantama kaip valstybės ginkluotos jėgos panaudojimas prieš kitos valstybės suverenitetą, teritorinį vientisumą, politinę nepriklausomybę ar kitu, nesuderinamu su JT tikslais, būdu⁷⁶. Taip pat tame pačiame dokumente galima rasti ir pavyzdinį veiksmų, priskirtinų agresijos aktui, sąrašą. Agresijai galėtų būti prilyginti tokie jėgos veiksmai, kaip ginkluotas įsiveržimas, užpuolimas, okupacija ir aneksija; valstybės teritorijos bombardavimas ar ginklų naudojimas prieš ją; uostų ar pakrančių (jūros) blokada; ginkluotųjų pajėgų užpuolimas; pagal susitarimą dislokuotų kitos valstybės pajėgų panaudojimas jį pažeidžiant ar buvimas ilgiau; leidimas naudoti savo teritoriją kitos valstybės agresijos aktui; ginkluotų gaujų siuntimas. Keletą iš šių veiksmų praeityje kitų valstybių atžvilgiu yra naudojus ir Kinija.

Kompleksiškai taikant tarptautinio ir netarptautinio ginkluoto konflikto sampratas bei agresijos sampratą ir jai prilygintų veiksmų sąrašą, galima teigti, kad laikotarpiu nuo Kinijos Liaudies Respublikos įkūrimo 1949 m. iki šiol, Kinija dalyvavo daugiau nei dešimtyje konfliktų, kuriuose buvo naudojama kietoji galia. Daugiausiai tai buvo kariniai veiksmai, susiję su kitos valstybės užpuolimu, savigyna nuo numanomo užpuolimo, atgrasymu ir prievartine diplomatija, bei tiesiogiai ar netiesiogiai liečiantys abi didžiąsias Šaltojo karo laikotarpio galias: JAV ir SSSR: dalyvavimas Korėjos kare (1950-1953 m.), Pirmoji Taivano sąsiaurio krizė (1954-1955 m.), Antroji Taivano sąsiaurio krizė (1958 m.), Kinijos-Birmos

⁷⁵ Violeta Vasiliauskienė. Ginkluoto konflikto samprata ir „karas su terorizmu“. *Teisė*, 2012, Nr. 82, p. 194.

⁷⁶ *United Nations General Assembly Resolution No. 3314 (XXIX)*, 14 December 1974. Definition of Aggression.

pasienio kampanija (1960-1961 m.), Kinijos-Indijos karas (1962 m.), dalyvavimas Vietnamo kare (1965-1968 m.), Kinijos-SSSR pasienio konfliktas (1969 m.), Kinijos-Vietnamo karas (1979 m.) ir Trečioji Taivano sąsiaurio krizė⁷⁷ (1996 m.). Atsižvelgiant į netarptautinio ginkluoto konflikto sąvoką, prie tokių konfliktų, kuriuose dalyvavo Kinijos vyriausybės pajėgos, galima priskirti Kinijos pilietinį karą, kuris prasidėjo 1927 m. ir tęsėsi apytiksliai iki 1950 m., taigi, dabartinės Kinijos valstybės įkūrimo metu dar nebuvo pasibaigęs. Šiame kontekste taip pat vertėtų prisiminti ir Kinijos viduje vykusias kovas, susijusias su Tibetu, kuris *de facto* išlaikė nepriklausomybę iki 1951 m., okupacija ir aneksija: 1950 m. įvykusį Čamdo mūšį, po kurio Tibetas buvo inkorporuotas į Kinijos sudėtį⁷⁸, bei 1959 m. Tibeto sukilimą⁷⁹. Analizuojant paminėtų ginkluotų konfliktų, kuriuose dalyvavo Kinijos vyriausybės pajėgos, dažnumą, viena vertus, galima išvelgti, kad, atskaitos tašku laikant dabartinės Kinijos valstybės įkūrimo datą, vienintelis XX a. dešimtmetis, kuriame nevyko nė vienas tokio pobūdžio konfliktas, buvo XX a. 9-asis dešimtmetis. Kita vertus, XXI a. Kinija nedalyvavo nė viename tarptautiniame ginkluotame konflikte. Taigi, atsižvelgiant į šiuo metu vyraujančią Kinijos pasyvumą dalyvavimo tarptautiniuose ginkluotuosiuose konfliktuose atžvilgiu, Kinijos įsitraukimo į tarptautinius ginkluotuosius konfliktus laipsnis vertintinas kaip žemas.

2. 3. Situacijos, kuriose Kinija yra linkusi naudoti karinę galią

Taip pat vertėtų pabandyti išsiaiškinti, kokio pobūdžio situacijose tokia valstybė, kaip Kinija, praeityje buvo linkusi naudoti karinę jėgą. Atsižvelgiant į strateginės kultūros dėsningumus, neatmestina, kad ateityje Kinija galėtų panaudoti ginkluotąsias pajėgas analogiško pobūdžio konfliktuose, jei aplinkybės susiklostytų panašiai, kaip praeityje. Taip pat nevertėtų atmesti ir tikimybės, kad, priešingai, pasikeitus Kinijos lyderiams, pasikeitė ir situacijos, kurioms susiklosčius, būtų laikoma proporcinga naudoti karinę jėgą. Bandant nustatyti, kada praeityje Kinija buvo linkusi naudoti karinę jėgą, siekiama tai padaryti teoriniu požiūriu, analizuojant Kinijos oficialios karinės doktrinos teiginius, ir praktiniu

⁷⁷ Allen S. Whiting. China's Use of Force, 1950-96, and Taiwan. *International Security*, 2001, Vol. 26, No. 2, p. 104.

⁷⁸ Secretary Department of Information and International Relations. *Tibet: Proving Truth From Facts*. Central Tibetan Administration, Dharamsala, India, 1993, p. 4.

⁷⁹ Chen Jian. *The Tibetan Rebellion of 1959 and China's Changing Relations with India and the Soviet Union*. P. 99.

požiūriu, analizuojant kai kurių tarptautinių santykių ekspertų pastebėjimus, užfiksuotus atliekant ginkluotų konfliktų, kuriuose XX a. dalyvavo Kinija, tyrimus.

Praktiniu požiūriu, analizuojant kai kurių tarptautinių santykių ekspertų pastebėjimus, užfiksuotus atliekant ginkluotų konfliktų, kuriuose XX a. dalyvavo Kinija, tyrimus, galima pastebėti, kad literatūroje yra skiriamos trys pagrindinės Kinijos karinės galios naudojimo XX a. ginkluotuosiuose konfliktuose charakteristikos: staigmenos efektas, psichologinio-politinio šoko efektas ir vadinamasis laiko išnaudojimo efektas, suprantamas kaip išorinių įvykių įtaka⁸⁰. Siekiant atsakyti į klausimą, kodėl XX a. Kinija naudojo jėgą konfliktuose dėl teritorijų, šiuos jėgos panaudojimo atvejus bandoma klasifikuoti pagal keletą jiems būdingų bendrų bruožų. *Pirma*, Kinija linkusi pasinaudoti „galimybės langu“ – periodu, kada ji, lyginant su kitomis konflikte dalyvaujančiomis valstybėmis, staiga įgyja ryškią persvarą regioniniame kariniame jėgų balanse; *antra*, Kinija, kaip valstybė, turinti ženklia jėgų persvarą, labiau linkusi naudoti jėgą, nes teritoriją, dėl kurios vyksta konfliktas, ji galėtų prisijungti turėdama mažiau ekonominių sąnaudų, arba sugebėtų primesti jai tinkamas susitarimo sąlygas; *trečia*, Kinija naudoja jėgą viename konflikte, kad sukurtų galios įvaizdį, kuris atbaidytų jos oponentus nuo potencialaus karinės jėgos panaudojimo kituose konfliktuose; *ketvirta*, konfliktai dėl teritorijų yra vienas iš labiausiai dėmesį prikaustančių tam tikros valstybės užsienio politikos klausimų, kuris gali padėti sutelkti Kinijos visuomenę bendrai pozicijai, tuo pačiu metu siekiant įvairių alternatyvių, tuo metu Kinijos lyderiams reikalingų pasiekti tikslų vidaus politikoje⁸¹. Analizuojant šias charakteristikas ir bendrus būdingus bruožus matyti, kad siekdama išsikeltų tikslų, Kinija savo ginkluotąsias pajėgas naudoja atsižvelgdama kompleksiskai tiek į objektyvius išorinius aspektus, tokius kaip tuo metu egzistuojantys karinės galios parametrai ir reikalingos ekonominės sąnaudos, tiek į subjektyvius vidinius aspektus, tokius kaip valstybės reputacija bei įvaizdis tarptautinėje erdvėje ir santykinė galimybė formuoti bei sutelkti valstybės piliečių viešąją nuomonę.

Tęsiant analizę, dėmesį patraukia aplinkybė, kad kai kurie autoriai pastebi, jog laikotarpiu nuo 1950 m. iki 1996 m. Kinija, naudodama savo ginkluotąsias pajėgas, skyrė didelį dėmesį politiniams atgrasymo ir prievartinės diplomatijos tikslams. Atsižvelgiant į XXI a. aktualijas, šis veikimo modelis neleidžia vienareikšmiškai teigti, kad Kinija susilaikys nuo karinės jėgos panaudojimo, pavyzdžiui, konfliktų dėl Taivano, Senkaku salų ar Pietų Kinijos jūros salų atžvilgiu. Viena vertus, karinės jėgos panaudojimas šiuose konfliktuose galimai padidintų

⁸⁰ Mark Burles, Abram N. Shulsky. *Patterns in China's Use of Force. Evidence from History and Doctrinal Writings*. Santa Monica, Washington DC, 2000, RAND, p. 5, 10, 15.

⁸¹ M. Taylor Fravel. *Power Shifts and Escalation: Explaining China's Use of Force in Territorial Disputes. International Security*, 2007-2008, Vol. 32, No. 3, p. 78-80.

tiesioginio Kinijos ir JAV konflikto atsiradimo riziką, bei padarytų ženkliai žalą Kinijos ekonominei padėčiai. Kita vertus, praeityje Kinija ėmėsi aktyvių karinių veiksmų prieš JAV Korėjos ir Vietnamo karuose bei karinių veiksmų prieš Indiją ir SSSR: šiais atvejais Kinijos lyderiams jų valstybės politinio pasyvumo kaina pasirodė per didelė, lyginant su ekonominėmis ir karinėmis aktyvaus veikimo kainomis – be to, išankstinio smūgio taktikos panaudojimas ir aktyvus iniciatyvos perėmimas nesibaigė pralaimėjimu (ribota pergalė Korėjoje ir Indijoje, JAV atgrasymas Vietname, subjektyvus SSSR atgrasymas)⁸². Kai kurie autoriai išsakė nuomonę, kad Kinijos ginkluotos jėgos naudojimui įtaką daro dvi esminės charakteristikos. *Pirma*, ties žemynine sienos dalimi jėga buvo naudota konfliktuose su kariniu požiūriu galingais oponentais, tuo tarpu nuo tokios jėgos naudojimo susilaikyta sąlyginai silpnesnių oponentų atžvilgiu. *Antra*, Kinija naudojo jėgą konfliktuose, dėl kurių jos reikalavimus buvo galima laikyti silpnais, ypač tuomet, kai jos karinės pajėgos fiziškai buvo užėmusios nedidelę dalį ginčijamų teritorijų, arba nė kiek nebuvo jos užėmusios⁸³. Šie argumentai rodo, kad vis dėlto Kinija labiau linkusi vadovautis subjektyviais vidiniais situacijos vertinimais. Valstybės lyderiai ne visais atvejais pasinaudoja savo turima objektyvia persvara prieš tariamą oponentą. Tačiau pasitaiko atvejų, kada aktyvių veiksmų imamasi nepaisant karinės jėgos stygiaus.

Atsižvelgiant į aptartus tarptautinių santykių ekspertų pastebėjimus, galima teigti, kad, nepaisant to, jog dabartinės valstybės gyvavimo pradžioje Kinija dalyvavo palyginti dideliame skaičiuje ginkluotų konfliktų, vis dėlto, plataus masto tarptautiniuose ginkluotuose konfliktuose Kinija nedalyvauja jau apytiksliai nuo XX a. 8-ojo dešimtmečio pabaigos. Tam įtakos turėjo Kinijos vidaus veiksniai, tokie kaip pakitusi Kinijos karinė doktrina, kuri tapo labiau orientuota į šiuolaikišką, lokalų konfliktą, pritaikytą prie informatizacijos sąlygų. Taip pat tam įtakos turėjo išoriniai veiksniai, tokie kaip pakitusi tarptautinės sistemos galios struktūra. Nors Kinijos karinės doktrinos kito, tebegalioja Kinijos aktyviosios gynybos koncepcija, kuria buvo grįstos dauguma iš praeityje vyravusių karinių doktrinų. Tačiau vertėtų atkreipti dėmesį į tai, kad Kinijos lyderiai pirmenybę linkę skirti subjektyviems tuo metu tarptautinėje sistemoje vyraujančios situacijos vertinimams, ne visada atsižvelgiant į tuo metu esančią Kinijos ir jos potencialaus oponento galios proporciją. Taigi, atsižvelgiant į situacijas, kada Kinija yra linkusi naudoti karinę galią, šiuo metu Kinijos išitraukimo į tarptautinius ginkluotuosius konfliktus, Kinijos lyderių požiūriu, nesusijusius su tariamais Kinijos suvereniteto ir teritorinės neliečiamybės pažeidimais, laipsnis vertintinas kaip žemas.

⁸² Allen S. Whiting, p. 130-131.

⁸³ M. Taylor Fravel, p. 56-57.

Vis dėlto, šiuo metu egzistuoja bent du konfliktai, Kinijos lyderių požiūriu susiję su tariamais Kinijos suvereniteto ir teritorinės neliečiamybės pažeidimais. Tiesa, šie konfliktai iki šiol neperaugo į atvirą ginkluotą konfliktą, tačiau dėl savo specifikos laikytini gana pavojingais. Tai – Kinijos ir Japonijos konfliktas dėl Senkaku salų Rytų Kinijos jūroje bei Kinijos pretenzijos Pietų Kinijos jūroje. Šie konfliktai taip pat susiję su anksčiau minėtais Kinijos teritorinio vientisumo ir suvereniteto neliečiamybės principais. Ateityje, Kinijai sustiprinus savo galios projektavimo pozicijas, neatmestina, kad Kinija Tolimųjų rytų Azijos ir Pietryčių Azijos regionuose gali bandyti panaudoti savo karinę galią, siekdama panaikinti tariamus jos suvereniteto pažeidimus ir susigrąžinti jai priklausančias teritorijas. Nors Pietryčių Azijos regiono valstybės, pavyzdžiui, Vietnamas ir Filipinai, pastaruoju metu taip pat vykdo savo ginkluotųjų pajėgų reformas, vis dėlto ginkluoto konflikto su Kinija tikimybė šiame regione laikytina didesne, nei Tolimųjų rytų Azijoje, nes Japonija iki šiol išlaikė glaudžius sąsajas su JAV, be to, kilus ginkluotam konfliktui šiame regione, žala Kinijos ekonomikai būtų ženkliai didesnė. Taigi, atsižvelgiant į situacijas, kada Kinija yra linkusi naudoti karinę galią, šiuo metu Kinijos įsitraukimo į tarptautinius ginkluotuosius konfliktus, Kinijos lyderių požiūriu, susijusius su tariamais Kinijos suvereniteto ir teritorinės neliečiamybės pažeidimais, laipsnis vertintinas kaip aukštas.

Ieškant atsakymo į klausimą, kokiais atvejais ateityje Kinija galėtų panaudoti savo nuosekliai kylančią karinę galią, vertėtų analizuoti šioje valstybėje atitinkamu metu vyraujančią poziciją apie Kinijos vaidmenį ir vietą tarptautinėje sistemoje.

2. 4. Kinijos vaidmuo tarptautinėje kovoje su teroristų grupuotėmis

Atkreiptinas dėmesys, kad XXI a. Kinijos ginkluotosios pajėgos tarptautinėje erdvėje ėmėsi dar vieno, iki šiol neišbandyto, vaidmens. Kinijos karinės jūrų pajėgos dalyvavo operacijoje „Vandenyno skydas“ (2009-2016 m.), kurios metu prisidėjo prie NATO pajėgų siekiant pažaboti Indijos vandenyne kilusią piratavimo grėsmę⁸⁴. Tai nebuvo vienintelis atvejis, kada Kinijos atstovai prisidėjo prie tarptautinių sąjungininkų pajėgų taikos palaikymo misijoje. Nuo 2013 m. iki šiol Kinijos ginkluotosios pajėgos kartu su tarptautinėmis Vakarų ir Afrikos valstybių sąjungininkų karinėmis pajėgomis dalyvauja JT taikos palaikymo misijoje Šiaurės Malyje⁸⁵, vykdomoje nuo 2012 m. Tais pačiais metais Kinija pirmą kartą pasiuntė savo karius saugoti savo inžinierių ir medikų, dalyvaujančių taikos palaikymo misijoje Pietų

⁸⁴ *Operation Ocean Shield*. NATO Fact Sheet. November 2014, p. 1.

⁸⁵ Frans Paul van der Putten. *China's Evolving Role in Peacekeeping and African Security*. Clingendael Report, September 2015, p. 8.

Sudane⁸⁶. Kinijos prisijungimas prie misijos Malyje liudija augančią Kinijos valią tarptautiniu lygmeniu prisidėti prie taikos palaikymo operacijų valstybėse, kuriose vyksta ginkluoti konfliktai ir dar nėra sudaryti jokie paliaubų susitarimai, o sąjungininkų ginkluotosios pajėgos reikalingos ne tik apsaugos bei savigynos funkcijoms, bet ir atgrasyti priešiška nusiteikusias karines ar nusikalstamo pasaulio ginkluotas grupes⁸⁷. Įsitraukimas į taikos palaikymo misiją Malyje rodo, kad Kinijoje didėja susirūpinimas tarptautinio saugumo klausimais, kuriems praeityje tokio dėmesio trūko.

Viena vertus, Kinijos įsitraukimas į taikos palaikymo misijų organizavimą galėtų reikšti, kad Kinija, kaip didžioji galia, jaučianti tarptautinę atsakomybę, imasi aktyvaus ir pozityvaus vaidmens tarptautinėje erdvėje. Šiuo metu Kinija prisideda ir prie kito tarptautinio saugumo problemos sprendimo – ji deklaruoja dalyvaujanti po 2001 m. rugsėjo 11 d. įvykių paskelbtoje kovoje prieš teroristų grupuotes. Vis dėlto, šio pobūdžio prisidėjimas prie tarptautinių problemų sprendimo gali tarnauti kaip įrankis pridengiant alternatyvius Kinijos lyderių tikslus. Prieš darant tolesnes išvadas, vertėtų plačiau paanalizuoti vieną iš Kinijos viduje tebevykstančių konfliktų, o būtent – Sindziango konfliktą.

Galima teigti, kad vadinamasis Sindziango konfliktas prasidėjo nuo pat dabartinės Kinijos valstybės įkūrimo pradžios. Sindziangas yra provincija Kinijos vakaruose. Šiaurinė šios provincijos dalis žinoma kaip Džungarija, o pietinė – kaip Rytų Turkestanas. Šiose vietovėse gyvenantys uigūrų separatistai tvirtina, kad 1949 m., paskelbus apie Kinijos įkūrimą, regione egzistavusi Antroji Rytų Turkestano Respublika buvo neteisėtai prijungta prie Kinijos. Tokią poziciją palaikusios Rytų Turkestano žmonių revoliucinės partijos ir Jungtinio Rytų Turkestano revoliucinio fronto separatistų pajėgos XX a. siekė atsiskyrimo nuo Kinijos. Formaliai kova tarp šių pajėgų ir Kinijos ginkluotųjų pajėgų tęsėsi iki 1989 m., kada nutrūko iš SSSR gaunama parama, teikta abiem šioms separatistinėms jėgoms. Vis dėlto, separatistinės nuotaikos regione išliko ir pasibaigus Šaltajam karui, kada žlugo SSSR. Kinijos pateikiamais duomenimis, laikotarpiu nuo 1990 m. iki 2001 m. vadinamosios „Rytų Turkestano teroristinės jėgos“ buvo atsakingos už daugiau nei 200 „teroristinio pobūdžio incidentų“, pareikalavusių 162 žmonių gyvybių, bei sužalojusių dar 440 žmonių⁸⁸. Šiuo metu Sindziango regiono atsiskyrimo idėjas deklaruoja Turkestano islamistų partija ir Rytų Turkestano išsilaisvinimo organizacija. Turkestano islamistų partija pasisako už islamo valstybės paskelbimą Sindziange ir visame Centrinės Azijos regione, galiausiai – už kalifato

⁸⁶ Ten pat.

⁸⁷ Ten pat, p. 23.

⁸⁸ Michael Clarke. China's "War on Terror" in Xinjiang: Human Security and the Causes of Violent Uighur Separatism. Iš *Terrorism and Political Violence*, Taylor & Francis Group, 2008, p. 282.

įkūrimą, o Rytų Turkestano išsilaisvinimo organizacija pasisako už Rytų Turkestano atsiskyrimą nuo Kinijos. Šią grupę Kinija ir Kazachstanas laiko teroristine organizacija. Taigi, ši aplinkybė Kinijos lyderiams leidžia teigti, kad ji taip pat dalyvauja 2001 m. JAV paskelbtame globaliame kare prieš teroristų organizacijas. Tokiu būdu tarptautinėje erdvėje sudaromas subjektyvus Kinijos, kaip atsakingos didžiosios galios, įspūdis.

Nors Kinija Sindziango konfliktą priskiria prie tarptautinio terorizmo problemos, daugelyje Vakarų valstybių pripažįstama, kad šio konflikto ištakos slypi kultūriniuose skirtumuose bei Kinijos valdžios diskriminacinėje politikoje⁸⁹. Analizuojant statistinius duomenis, pavyzdžiui, 2015 m. aukų nuo teroro atakų Kinijoje sumažėjo 62%, o Rytų Turkestano islamistinio judėjimo kovotojai 2015 m. Kinijoje nesurengė ne vieno išpuolio, kurį galima būtų priskirti teroristiniam⁹⁰. Vis dėlto, Kinija iki šiol oficialiai deklaruoja tęsianti kovą su minėtomis organizacijomis, kurias laiko teroristinėmis.

Kai kurie tarptautinių santykių analitikai pastebi, kad konfliktai dėl teritorijų, kuriuose praeityje dalyvavo Kinija, buvo susiję su šių teritorijų etnine geografija, tiksliau – etninių grupių pasiskirstymu tam tikrose vietose valstybės viduje, o konfliktais Kinijos periferijoje, tai yra, Kinijos pasienyje, valstybės lyderiai siekia išlaikyti plačias pasienio teritorijas, apgyvendintas etninių mažumų⁹¹. Šiuo metu naujų tokio pobūdžio konfliktų dėl žemyninės Kinijos dalies pasienio teritorijų tarp Kinijos ir jos kaimyninių valstybių kilimo tikimybė yra maža. Kinijos valdžiai svarbiau išlaikyti stiprią jau egzistuojančią periferijos kontrolę valstybės viduje, nei dabartinių kaimynių sąskaita toliau plėsti valstybės sienas. Taigi, galima teigti, kad Kinija ir toliau laikysis teritorinio vientisumo bei suvereniteto neliečiamybės principų. 2017 m. spalio 18 d. kalboje X. Jinpingas pabrėžė, kad ateityje Kinijos komunistų partija tvirtai gins Kinijos suverenitetą bei teritorinį vientisumą, bet kokios formos separatistinė veikla susilauks Kinijos piliečių pasipriešinimo, o Kinijos valdžia niekuomet neleis bet kokiai organizacijai ar politinei partijai atskirti bet kurios dabartinės Kinijos teritorijos dalies. Iškilus būtinybei panaikinti valstybės viduje kylančias grėsmes šiuo metu esančiam teritoriniam pasiskirstymui, oficialioji Kinijos valdžia galėtų imtis karinės galios priemonių tokiuose regionuose kaip Sindziangas ir Tibetas. Neatmestina, kad tarptautinėje erdvėje tokie veiksmai būtų pateisinti Kinijos vykdoma kova su teroristų organizacijomis. Taigi, atsižvelgiant į vaidmenį tarptautinėje kovoje prieš teroristines grupuotes, šiuo metu

⁸⁹ Arianne M. Dwyer. *The Xinjiang Conflict: Uyghur Identity, Language Policy, and Political Discourse*. East-West Center, Washington, 2005, p. 55.

⁹⁰ Institute for Economics and Peace. *Global Terrorism Index*. 2016, p. 20.

⁹¹ M. Taylor Fravel, p. 53.

Kinijos įsitraukimo į netarptautinio pobūdžio ginkluotuosius konfliktus laipsnis vertintinas kaip aukštas.

Atsižvelgiant į darbe taikomą strateginės kultūros tyrimo modelį, ištyrus Kinijos karinę doktriną bei karinę koncepciją, Kinijos dalyvavimo ginkluotuosiuose konfliktuose dažnumą, situacijas, kuriose Kinija yra linkusi naudoti karinę galią ir Kinijos vaidmenį tarptautinėje kovoje su teroristų grupuotėmis, galima teigti, kad X. Jinqingo valdymo laikotarpiu Kinijos įsitraukimas į konfliktus, kuriuose potencialiai gali būti naudojama karinė galia, vertintinas dvejopai. Tarptautiniuose ginkluotuose konfliktuose, nesusijusiuose su, Kinijos lyderių požiūriu, tariamais Kinijos suvereniteto ir teritorinio neliečiamumo pažeidimais, Kinijos įsitraukimas į konfliktus pasižymi žemu agresyvumo laipsniu. Netarptautiniuose ginkluotuose konfliktuose ir tarptautiniuose ginkluotuose konfliktuose, susijusiuose su, Kinijos lyderių požiūriu, tariamais Kinijos suvereniteto ir teritorinio neliečiamumo pažeidimais, Kinijos įsitraukimas į konfliktus pasižymi aukštu agresyvumo laipsniu.

3. Kinijos požiūris į „nulinio sumos“ žaidimo teoriją

Šaltojo karo laikotarpiu tarptautinių santykių teorijoje vyravo realizmo tarptautinių santykių teorija. Skiriamos trys pagrindinės realizmo teorijos kryptys: klasikinis realizmas, neorealizmas ir neoklasikinis realizmas. Kiekviena iš šių krypčių, lyginant viena su kita, turi tiek panašumų, tiek skirtumų. Vis dėlto, trečiajam strateginės kultūros analizės modeliui aktualiausia „nulinio sumos“ žaidimo teorija, apie kurią kalba neoklasikinio realizmo krypties, dar vadinamo „puolamojo“ realizmo, atstovai. Jie saugumą vertina kaip baigtinę būseną – kuo daugiau saugumo užsitikrina viena valstybė, tuo mažiau jos tenka kitai⁹². Tokiu būdu tarptautinėje sistemoje pirmenybė teikiama agresyviai užsienio politikai. Valstybė, turinti daugiau išteklių, privalo kiek įmanoma labiau didinti savo galią, nes tik tokiu būdu veikdama ji užsitikrins saugumą, kai kitos valstybės negalės jai nei grasinti, nei pakenkti.

Praėjus daugiau nei dešimčiai metų po Šaltojo karo pabaigos, pasigirdo realizmo krypties kritikų balsai, smerkiantys šią teoriją. Kritikai teigė, kad mokslininkai, remdamiesi, pavyzdžiui, neorealizmo teorija, nesugebėjo sėkmingai prognozuoti esminių įvykių tarptautinėje erdvėje, įskaitant sisteminius tarptautinės sistemos struktūros pokyčius⁹³. Todėl ši teorija nebėra tinkama analizuoti naujuosius nacionalinio saugumo politikos modelius

⁹² Nortautas Statkus ir Kęstutis Paulauskas. *Tarp geopolitikos ir postmoderno: kur link sukti Lietuvos užsienio politikai?* Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2008, p. 23.

⁹³ Jeffrey S. Lantis, p. 89.

šiuolaikinėje tarptautinėje sistemoje. Vis dėlto, A. I. Johnstono pasiūlytas strateginės kultūros tyrimo modelis šiuo atveju negali būti prilygintas realizmo tarptautinių santykių teorijos kryptčiai. Neoklasikinio realizmo kryptčiai priskiriama „nulinio sumos“ žaidimo teorija sudaro tik vieną iš šiame darbe naudojamų A. I. Johnstono pasiūlyto strateginės kultūros tyrimo modelio elementų. Todėl galima teigti, kad ribotas „nulinio sumos“ žaidimo teorijos panaudojimas strateginės kultūros tyrimo modelyje gali padėti efektyviai tirti valstybės strateginę kultūrą ir daryti išvadas apie galimus valstybės strateginius polinkius ateityje.

3. 1. Kinijos kietosios galios panaudojimo galimybės potencialiai keičiant tarptautinės sistemos struktūros modelį

Daugelis tarptautinių santykių analitikų Šaltojo karo pabaigą laikė didžiąją strateginę galimybę tarptautinės sistemos veikėjams įvertinti praeityje užimtą savo vietą šioje sistemoje ir apžvelgti ateities galimybes keisti savo padėtį joje. Neorealizmo idėjų šalininkai prognozavo, kad JAV, kaip vienintelė išlikusi didžioji tarptautinės sistemos galia, formuos naują pasaulio tvarką, Rusija nukentės dėl galios tarptautinėje erdvėje praradimo, o Kinijos vaidmuo tarptautinėje erdvėje išaugs, ir ši valstybė, laikui bėgant, gebės sudaryti rimčiausią konkurenciją JAV hegemonijai⁹⁴. Tarptautinių santykių analitikai sutinka, kad šiuo metu Kinijos galios kilimo procesas jau vyksta. Iš esmės diskutuojama tik dėl to, kokio pobūdžio jis bus ateityje – ar taikus, kaip deklaruoja aukščiausieji Kinijos lyderiai, ar linkusio į atvirą konkurenciją su JAV. Jeigu išsipildytų neorealizmo mokslinės prognozės, Kinijos iškilimas tarptautinėje erdvėje, darant prielaidą, kad jis tebesitęs ir ateityje, turėtų būti laikomas ypatingai svarbiu, pasaulinės svarbos istoriniu įvykiu⁹⁵. Šiam procesui įtakos turi tiek objektyvūs tarptautinės sistemos veiksniai, tiek subjektyvūs vidiniai Kinijos veiksniai, susiję su tuo, kiek valios šios valstybės sprendimų priėmėjai turės siekti daryti įtaką tarptautinės sistemos struktūriniais pokyčiams. Taip pat svarbu atsakyti į klausimą, ar Kinija iš tiesų linkusi vadovautis „nulinio sumos“ žaidimo teorijos idėjomis, bei teikti pirmenybę agresyviai užsienio politikai. Šiems subjektyviems veiksniams ženklia įtaką turi ne tik modernios Kinijos valstybės šių dienų realijos, bet ir daugelį tūkstantmečių Kinijoje besiformavusi strateginė kultūra bei istoriniai valstybės raidos aspektai.

⁹⁴ Ten pat, p. 88-89.

⁹⁵ Daniel C. Lynch. Securitizing Culture in Chinese Foreign Policy Debates Implications for Interpreting China's Rise. *Asian Survey*, Vol. 53, No. 4 (July/August 2013), p. 651.

Valstybės elito strateginių polinkių analizė tiriant kultūrą tarptautiniuose santykiuose tam tikrais atvejais gali suteikti geresnius rezultatus apie valstybės tapatybę tarptautinėje erdvėje, nei valstybės karinės ar ekonominės sričių analizė⁹⁶. Šio paradokso priežastis – karinė ir ekonominė politika dažniau ir stipriau gali būti susijusi su tarptautinių struktūrų keliamais reikalavimais, skirtingai, nei kultūros politika, kuri nėra suvaržyta struktūrinių faktorių. Šiuo aspektu Kinijos valstybės tapatybė turėtų būti laikoma iš esmės paklūstanti realizmo tarptautinių santykių teorijai – priešingai, nei buvo teigiama didelėje dalyje akademinų tekstų, nagrinėjusių Kinijos iškilimą tarptautinėje erdvėje XX a. 10-ajame dešimtmetyje ir XXI a. 1-ajame dešimtmetyje⁹⁷.

Tiriant galimus Kinijos įtakos tarptautinės sistemos struktūriniams pokyčiams scenarijus, literatūroje galima aptikti tris pagrindinius šios valstybės raidos paveikslus, iš kurių kiekvienas yra turėjęs palaikymą aukščiausiuose Kinijos valdžios sluoksniuose. Kiekviena iš šių koncepcijų turi savo privalumų ir trūkumų. Verta trumpai aptarti kiekvieną iš jų.

Pirmoji koncepcija paremta buvusio Kinijos vadovo H. Jintao pristatyta „Harmoningojo pasaulio“ teorija. Ši teorija glaudžiai susijusi su XX a. Kinijos deklaruojama „Taikaus iškilimo“ doktrina, kurios motyvai atsispindi ir šiandieninėje X. Jinqing politikoje. Pagal šią teoriją kuriama pasaulio tvarka, kurioje kartu kultūriškai egzistuoja skirtingos civilizacijos, vyrauja ilgalaikė taika ir bendras ekonominis klestėjimas. Kurdamą tokią sistemą Kinija tarptautinėje erdvėje kuria pasitelkdama įvairius minkštosios galios įrankius, tokius kaip daugiašališkumas, tarptautinės teisės normų laikymasis ir aktyvus vaidmuo JT organizacijoje⁹⁸. Kaip savo ilgalaikę strateginę kryptį pasirinkusi šią teoriją, Kinija tarptautinėje sistemoje pirmenybę teiktų ne kietosios karinės galios, o minkštosios galios įtakos priemonių panaudojimui siekiant savo tikslų.

Antrosios koncepcijos šaknys glūdi senovės Kinijos filosofijoje. Tai – vadinamoji „Dangiškosios sistemos“ teorija, pagal kurią Kinijos civilizacija sudaro pasaulio šerdį. Ši teorija, lyginant su „Harmoningojo pasaulio“ teorija, turi tiek panašumų, tiek skirtumų. Pagrindinis skirtumas – Kinija suvokiama ne kaip vienas iš daugiašalės tarptautinės sistemos polių, o kaip tarptautinės sistemos centras. Ši pasaulėžiūra yra nukreipta į ateitį, nes šiuo metu pasaulyje vyrauja JAV ir kitų Vakarų valstybių, o ne Kinijos, vertybės. Būtent dėl šios priežasties šiandieninė tarptautinė sistema laikoma netobula. Siekdama pakeisti šią situaciją ir persikelti į pasaulio įvykių epicentrą, Kinija privalo dėmesį sutelkti į kultūrinę produkciją.

⁹⁶ Ten pat, p. 650.

⁹⁷ Ten pat.

⁹⁸ William A. Callahan. China's Strategic Futures. *Asian Survey*, 2012, t. 52, Nr. 4, p. 622-623.

Esminis tarptautinės sistemos pokytis turi įvykti dviem etapais: iš pradžių Kinijos viduje turi būti siekiama atsiriboti nuo Vakarų primetamų vertybių ir puoselėti savąsias, o vėliau jas skleisti likusiam pasauliui⁹⁹. Taigi, šiuo aspektu galima išvelgti pagrindinį panašumą, lyginant su „Harmoningojo pasaulio“ teorija – tarptautinėje erdvėje Kinija pirmenybę teikia minkštosios galios įrankių panaudojimui. Akcentuojamas siekis dabartinius Kinijos oponentus paversti sąjungininkai juos pritraukiant, tai yra, parodant Kinijos kultūrinius pranašumus, o ne juos pavergiant kietosios galios priemonėmis. Galiausiai, pats Kinijos tapimo galingiausia vienpolės tarptautinės sistemos struktūros dalimi procesas suprantamas kaip paslauga pasauliui ir jo žmonėms, o ne egocentriškam galios siekiui¹⁰⁰. Svetimiems kraštams perėmus kinų kultūrą, kaip padėka, Kinijai bus suteikta privilegija kurti naują pasaulio tvarką ir struktūras. Tačiau čia pat slypi ir pagrindinis skirtumas nuo anksčiau aptartos pirmosios teorijos – tarptautinės sistemos struktūra šiuo atveju įsivaizduojama ne kaip daugiapolė, o kaip vienpolė.

Trečioji koncepcija vadinama „Kinijos svajonės“ teorija. Šis teorijos pavadinimas ne kartą yra tiesiogiai minimas 2017 m. spalio 18 d. X. Jinqingo kalboje. Vadovaujantis šia teorija, „Taikaus iškilimo“ doktrina paremtas Kinijos ekonominis augimas turėtų tarnauti išimtinai Kinijos kietosios karinės galios vystymui. Karinei galiai suteiktas prioritetas vaidmuo yra pagrindinis skirtumas nuo anksčiau aptartų dviejų teorijų, paremtų minkštosios galios pajėgumų vystymui. Vertėtų prisiminti, kad X. Jinqingo kalboje buvo pabrėžiamos dvi konkrečios datos: 2020 ir 2035 m. Atitinkamai, 2020 m. turėtų iš esmės žymėti ginkluotųjų pajėgų mechanizavimo proceso pabaigą, o 2035 m. turėtų iš esmės žymėti ginkluotųjų pajėgų ir viso nacionalinės gynybos sektoriaus atnaujinimo pabaigą¹⁰¹. Be to, iki XXI a. vidurio Kinijos ginkluotosios pajėgos turėtų tapti „pasaulinės klasės“ ginkluotosiomis pajėgomis. Ypatingai vertėtų atkreipti dėmesį į minėtoje kalboje X. Jinqingo išsakytą frazę, kad Kinijos ginkluotosios pajėgos bei išvien veikianti kariuomenės ir civilių gyventojų jėga padės įgyvendinti „Kinijos svajonę“. Atsižvelgiant į pastarųjų metų Kinijos karinio biudžeto augimą, apytiksliai ketvirtį amžiaus vykstantį ginkluotųjų pajėgų atnaujinimo ir modernizavimo procesą, pastangas nuo partnerių tarptautinėje erdvėje nuslėpti tikrąsias išlaidas karinei pramonei, naujų, ypatingu slaptumu pasižyminčių ginkluotųjų pajėgų rūšių kūrimą, bei dabartinio Kinijos lyderio skiriamą dėmesį šiai teorijai, galima teigti, kad ši

⁹⁹ Ten pat, p. 628, 631.

¹⁰⁰ Ten pat, p. 633.

¹⁰¹ Xi Jinping, October 18, 2017.

teorija, jei ir nėra vyraujanti tarp aukščiausių Kinijos politikų, šiandieninėje Kinijos politikoje užima svarbią vietą.

Vertėtų pabrėžti, kad remiantis „Kinijos svajonės“ teorija detaliau apmąstomi Kinijos santykiai su konkrečia valstybe, dabartine vienpolės tarptautinės sistemos struktūros supergalia – JAV. Anot vieno iš pagrindinių šios teorijos teiginių, tik Kinijai savo žinioje turint galingiausias pasaulyje ginkluotąsias pajėgas, jai taps įmanoma pasipriešinti JAV hegemonijai¹⁰². Vis dėlto, nėra vienareikšmiškai laikomasi pozicijos, kad konfliktas tarp šių dviejų valstybių neišvengiamas. Teigiama, kad Kinijos karinės galios augimas yra išimtinai gynybinio pobūdžio. Galingiausios pasaulyje ginkluotosios pajėgos Kinijai reikalingos tam, kad galėtų jaustis visiškai saugi ir užtikrinta dėl sėkmingo valstybės vystymosi ateityje¹⁰³. Ši teorija iš visų trijų paminėtų turi daugiausiai panašumų su neorealizmo tarptautinių santykių teorija ir „nulinio sumos“ žaidimo teorija. Taip pat ji aktualiausia ir 2017 m. spalio 18 d. X. Jinpingo kalbos kontekste. Taigi, galima konstatuoti, kad X. Jinpingo valdymo laikotarpiu Kinijos požiūris į „nulinio sumos“ žaidimo idėją yra teigiamas. Kietosios galios pajėgumais Kinija siekia JAV jei ne pralenkti, tai bent jau šią valstybę pasivyti. Tokiu būdu laikui bėgant tarptautinėje sistemoje įsivyratų dvipolė tarptautinės sistemos struktūra su dviem galios poliais – JAV vakarų pusrutulyje ir Kinija rytų pusrutulyje.

Vis dėlto, konkurencinė kova tarp šių dviejų tarptautinės sistemos polių mažai tikėtina. Manytina, kad Kinija nebandys dar kartą pakeisti tarptautinės sistemos struktūros modelio jį grąžinant į vienpolį ir tapti vieninteliu tarptautinės sistemos galios poliumi. Tam, kad bet kuri valstybė tai pasiektų, jai nepakanka turėti kietosios galios monopolio kitų tarptautinės sistemos narių atžvilgiu. Konkrečiai valstybei siekiant tapti vieninteliu tarptautinės sistemos poliumi, šioje sistemoje ji privalo turėti ir vyraujančią švelniosios galios įtaką, kokią skirtinguose pasaulio kraštuose šiuo metu turi JAV.

3. 2. Kinijos švelniosios galios panaudojimo galimybės potencialiai keičiant tarptautinės sistemos struktūros modelį

Remdamasis išsamia istorine analize, A. I. Johnstonas laikosi nuomonės, kad vienu metu veikia dvi Kinijos strateginės kultūros: pirmoji grįsta simbolinių ar idealizuotų prielaidų rinkiniais, o antroji – operaciniais rinkiniais, turėjusiais sunkiai nuspėjamus efektus strateginiams pasirinkimams Mingų periode¹⁰⁴. Ironiška, bet šis mokslininkas padarė išvadą,

¹⁰² William A. Callahan, p. 634.

¹⁰³ Ten pat.

¹⁰⁴ Jeffrey S. Lantis, p. 97.

kad Kinijai būdingos unikalios strateginės kultūros charakteristikos, iš dalies atspindinčios bent kelis klasikinius *realpolitik* elementus¹⁰⁵. Taigi, galima daryti prielaidą, kad šiuo metu Kinijos strateginėje kultūroje taip pat vyrauja dualumas, o „Kinijos svajonės“ teorija gali būti derinama su, pavyzdžiui, „Harmoningojo pasaulio“ arba „Dangiškosios sistemos“ teorijomis. Vis dėlto, nors gali egzistuoti strateginės subkultūros, pagrindinį vaidmenį vis tik atlieka pagrindinė, dominuojanti strateginė kultūra, kurios atstovai valstybėje vyraujančios strateginės kultūros atžvilgiu suinteresuoti *status quo* išsaugojimu¹⁰⁶, tai yra, vienos konkrečios strateginės kultūros dominavimu. Tariamasis Kinijos strateginėje kultūroje egzistuojantis dualumas, kada konfucianizmo idėjos derinamos su *realpolitik* principais, reikštų, kad „Dangiškosios sistemos“ teorija gali būti suderinama ir gali koegzistuoti kartu su „Kinijos svajonės“ teorija. Vis dėlto, 2017 m. spalio 18 d. X. Jinping kalba sufleruoja, kad Kinijos strateginėje kultūroje dominuoja *realpolitik* principai, kurie labiau atspindi ne kartą šioje kalboje tiesiogiai paminėtą „Kinijos svajonės“ teoriją.

Į politiką orientuotas Kinijos elitas įsitikinęs, kad Kinija dalyvauja realizmo teorijos persmelktoje konkurencinėje kovoje su JAV ir likusiu Vakarų pasauliu, ne tik karinėje ir ekonominėje srityse, bet ir kultūrinėje srityje¹⁰⁷. Kinija siekia, kad jos galia formuotų ne tik Kinijos kultūrą, bet ir darytų įtaką žmonių mentalitetui Kinijoje bei kitose visuomenėse. Galios siekis įsivaizduojamas kaip vienas iš pagrindinių veiksnių, lemiančių Kinijos vystymosi kursą ir valstybės vystymosi bei iškilimo tarptautinėje erdvėje prasmę, o kartu ir naują pasaulio istorijos etapą¹⁰⁸. Šį fenomeną galima būtų pavadinti Kinijos realistišku nacionalizmu.

Debatuose apie Kinijos nacionalizmą, skiriami du pagrindiniai bruožai, būdingi šiam reiškiniui. Tai – Kinijos antivakarietiška orientacija ir Kinijos valstybinė charakteristika. Antivakarietišką Kinijos orientaciją galima apibūdinti kaip būtinybę nukreipti neigiamą visuomenės energiją į išorines valstybes¹⁰⁹. Tokiu būdu gali būti nukreipiamas dėmesys nuo Kinijos viduje egzistuojančių problemų. Šiuo atveju tokiomis valstybėmis pasirinktos Vakarų pasaulio valstybės, įskaitant Japoniją. Tuo tarpu Kinijos valstybinė charakteristika, kurią dar galima būtų pavadinti „valstybiniu nacionalizmu“, aiškinama pagal idėją, esą Kinija nėra ir niekuomet nebuvo tipinė tautinė valstybė, tokią valstybę suprantant kaip valstybę, sudarytą iš vienos etninės grupės, politiškai valdomos vienos konkrečios valdžios – anot kai kurių

¹⁰⁵ Ten pat, p. 97.

¹⁰⁶ Ten pat, p. 106.

¹⁰⁷ Daniel C. Lynch, p. 632.

¹⁰⁸ Ten pat.

¹⁰⁹ Lei Guang. *Realpolitik Nationalism: International Sources of Chinese Nationalism. Modern China*, Vol. 31, No. 4 (Oct., 2005), p. 493-494.

autorių, Kinijos valdžia apskritai nekontroliuoja konkrečios tautos, tik jų mišinį¹¹⁰. Papildant valstybinio nacionalizmo bruožo analizę, verta paminėti, kad, aiškindami Kinijos realistinį (arba *realpolitik*) nacionalizmą, kai kurie tarptautinių santykių ekspertai pabrėžia šias tarpusavyje susijusias idėjas: *pirma*, Kinijos nacionalinė tapatybė giliai įsišaknijusi stipriame teritoriniame valstybės paveiksle; *antra*, suvereni valstybės kontrolė visuomet buvo svarbus Kinijos nacionalizmo leitmotyvas; *trečia*, šiuolaikiniai Kinijos nacionalistai aktyviai siekia tarptautinio pripažinimo¹¹¹. Galima pastebėti, kad šios idėjos apibūdina pagrindinius principus, pagal kuriuos tarptautinėje teisėje organizuojama šiuolaikinė tarptautinė valstybių sistema. Tai – valstybės organizavimas konkrečioje teritorijoje, suverenitetas ir tarptautinis valstybės legitimumo pripažinimas. Šie argumentai rodo, kad subjektyvi, sąlyginai kultūrinė, realistinio nacionalizmo sąvoka tarnauja objektyvioms tarptautinės teisės kategorijoms, apibūdinančioms teisinio valstybės tarptautinio pripažinimo sąlygas. Dar viena, šioje analizėje nepaminėta, valstybės teisinio pripažinimo tarptautinėje erdvėje sąlyga yra efektyvi valdžios turima valstybės teritorijos kontrolė. Šiuo aspektu vertėtų prisiminti anksčiau paminėtą idėją, esą Kinijos valdžia nekontroliuoja konkrečios tautos, tik jų mišinį. Tačiau tai nereiškia, kad dabartinė Kinijos vyriausybė nesugeba efektyviai kontroliuoti savo teritorijos. Šiame kontekste galima svarstyti, ar Kinijos vyriausybės kontroliuojamas tautų mišinys negalėtų būti vertinamas kaip aukštesnė išsivystymo forma, nei valstybė – pavyzdžiui, civilizacija.

Praeityje kai kurie autoriai, pavyzdžiui, Huntingtonas, laikėsi pozicijos, kad valstybės yra civilizacijų elementai. Civilizacijoms būdingi stiprūs ryšiai tarp skirtingų kultūrų, socialinių vertybių, religijų ir ideologijų¹¹². Būtent metakultūriniai ryšiai sudaro atitinkamas civilizacines tapatybes, kurios formuoja šiuolaikinio pasaulio politiką. Huntingtonas laikėsi pozicijos, kad valstybių lyderiai, sprenddami klausimus su kitais valstybių, priklausančių skirtingiems pasaulio regionams, lyderiais, taikys kultūrinio realizmo teoriją (arba *civilizacinę realpolitik*)¹¹³. Kyla klausimas, ar Kinija, tapatindama save su aukštesnio išsivystymo dariniu, nei kitos dabartinės tarptautinės sistemos valstybės, įskaitant didžiąją galią JAV, galiausiai sieks įsitvirtinti kaip tarptautinės sistemos hegemonas būtent subjektyviame kultūriniame, o ne objektyviais parametrais paremtame lygmenyje? Atsakymas nevienareikšmiškas. Nors objektyviai Kinija šiuo metu atrodo kaip vienintelė visapusišką iššūkį JAV galinti mesti kandidatė, o vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu Kinijos

¹¹⁰ Lei Guang, p. 493-494.

¹¹¹ Ten pat, p. 500-502.

¹¹² Jeffrey S. Lantis, p. 101-102.

¹¹³ Jeffrey S. Lantis, p. 102.

kultūrinis, etinis ir vertybinis patrauklumas, daugelio kinų manymu, leis pakeisti amerikiečių ir vakariečių apskritai vyravimą dabartinėje metacivilizacijoje, vis dėlto neabejotinas Kinijos civilizacijos unikalumas šiame procese gali tapti ne tiek privalumu, kiek trūkumu, pavyzdžiui, vien kinų kalbos sudėtingumo aspektu¹¹⁴. Kinija supranta, kad jos situacija yra paradoksali: nors Kinijos civilizacinis išsivystymas yra aukštesnio lygio (tai yra, siekia senesnius laikus), švelniosios galios pajėgumais Kinija JAV nepraalenks, aukštesnio lygio civilizacinis išsivystymas sąlygoja jo sudėtingumą, nepriimtina daugeliui tarptautinės sistemos narių. Būtent dėl šio aspekto, Kinija neturi tikslo JAV atžvilgiu naudoti kietosios galios priemones. Net jei kietosios galios panaudojimas būtų sėkmingas, švelniosios galios panaudojimas būtų užprogramuotas nesėkmei. Tokiu būdu Kinija nesiels įsigalėti tarptautinėje sistemoje agresyviai konkuruodama su JAV. Skirtingai nuo dvipolės tarptautinės sistemos struktūros Šaltojo karo metais, kada du galios poliai konkuravo tarpusavyje, ateities dvipolėje tarptautinės sistemos struktūroje tokio pobūdžio konkurencija mažai tikėtina. Manytina, kad tokiu atveju abu tarptautinės sistemos struktūros galios poliai taikiai koegzistuos tarpusavyje.

3. 3. Kinijos pageidautinas tarptautinės sistemos struktūros modelis

Tarptautinėje sistemoje revizionistinis iššūkis, nepaisant to, ar jį meta viena konkreti valstybė, ar jų koalicija, iš esmės nesiskiria – tokia valstybė ar valstybės ilgalaikėje perspektyvoje siekia pakeisti šiuo metu egzistuojančią *status quo* būklę. Taip pat toks iššūkis gali reikšti siekį atstatyti galios balansą. Tuo tarpu hegemoninė valstybė siekia eliminuoti grėsmes, kurias kelia revizionistinės valstybės, siūlančios alternatyvias sistemas vyraujančiai hegemoninei sistemai. Naudodama jai prieinamus galios įrankius, hegemoninė valstybė transformuoja kiekvieną jai grėsmę keliantį reiškinį iki tokio laipsnio, kol jo įgyvendinimas tampa neįmanomas¹¹⁵. Tarptautinėje sistemoje vyraujant vienpolei galios pasiskirstymo struktūrai, vienintelis šios sistemos galios polius ilgą laiką vyravusią galios ir prestižo struktūrą dažniausiai priima kaip savaime suprantamą. Tokiose situacijose hegemoninės galios demonstravimas pasitelkiant prievartos įrankius tampa nereikalingas¹¹⁶. Po Šaltojo karo pabaigos JAV tapo vieninteliu vienpolės tarptautinės sistemos galios poliumi. Vis dėlto, po 2001 m. rugsėjo 11 d. įvykių, kada buvo pradėtas ginkluotas konfliktas Afganistane, o

¹¹⁴ Konstantinas Andrijauskas. *Kinijos, Indijos ir Rusijos susidūrimas Eurazijos civilizacinėse erdvėse*. Vilniaus universiteto leidykla, Vilnius, 2016, p. 273.

¹¹⁵ Randall L. Schweller ir Xiaoyu Pu. After Unipolarity: China's Visions of International Order in an Era of U.S. Decline. *International Security*, Vol. 36, No. 1, 2011, p. 72.

¹¹⁶ Ten pat.

vėliau ir Irake, tarptautinių santykių analitikai laikosi pozicijos, kad dėl pačios JAV veiksmų jos galia tarptautinėje erdvėje ėmė silpti. Nors ir galima būtų pritarti pozicijai, kad JAV galia tarptautinėje erdvėje silpsta, vis dėlto JAV galios statuso reikšmė ir jos autoritetas iki šiol nebuvo pažeistas agresyviais konkrečios valstybės veiksmais. Ateityje bet kuri valstybė, siekianti globalios galios balanso dinamiką, privalo pasiūlyti alternatyvų tarptautinės sistemos tvarkos modelį, kuris būtų priimtinas daugeliui galingųjų dabartinės sistemos narių¹¹⁷. Kaip anksčiau minėta, tai ir stengiasi padaryti Kinija su dabartiniu lyderiu X. Jinpingu priešakyje.

Nors darome prielaidą, kad Kinija linkusi vadovautis „Kinijos svajonės“ teorija, tiek 2017 m. spalio 18 d. X. Jinpingo kalba, tiek Kinijos deklaruota „Taikaus vystymosi“ idėja rodo, kad Kinijos lyderiai tarptautinėje erdvėje linkę prisidengti ir kai kuriais „Harmoningojo pasaulio“ teorijos teiginiais. Kompleksiškai analizuojant šias dvi teorijas, matome, kad ambicingoji Kinijos tarptautinės sistemos ateities vizija deklaruoja keturias esmines idėjas: *pirma*, tradicinė Kinijos filosofija gali pasiūlyti geresnį tarptautinės sistemos modelį, nei šiuo metu vyraujantis, kuris padėtų efektyviau spręsti tarptautines problemas; *antra*, JAV hegemonija ilgainiui praranda tarptautinį legitimumą; *trečia*, Kinijos politinės ir ekonominės sistemos ilgainiui įgyja vis daugiau legitimumo bei tarptautinei sistemai gali pasiūlyti tinkamesnį socialinį modelį; *ketvirta*, Kinija tarptautinėje sistemoje turėtų sukurti globalią didžiosios harmonijos visuomenę, kurioje didžiausias dėmesys būtų skiriamas socialinei gerovei ir kolektyvinėms gėrybėms¹¹⁸.

Kinija jau dabar tarptautinėje erdvėje save subjektyviai laiko viena iš didžiųjų galių, arba, kaip vadina patys Kinijos lyderiai – „didžiąja valstybe“¹¹⁹. Kaip ir JAV, Kinija savo ekonomine galią laiko savaime suprantama, o karo ir taikos būsenas bei pasaulio tvarką siekia paaiškinti per kultūrinę prizmę¹²⁰. Kinija skeptiškai atsiliepia apie šiuo metu egzistuojančią, tarpusavio priklausomybės ryšiais grįstą tarptautinę valstybių sistemą, kurią pastaruoju metu ypač paveikė globalizacijos procesai, pirmenybę teikdama kitokio pobūdžio globaliai politinei-ekonominei sistemai. Tai susiję su tuo, kad Kinijai kai kuriais atvejais istoriją vertina atvirkščiai. Pavyzdžiui, sinocentrinė neo-gentinė sistema lyginama su Vestfaline valstybių sistema, kuri vertinama kaip priežastis, nulėmusi vadinamąjį Kinijos nacionalinio pažeminimo amžių 1840-1949 m. laikotarpiu. Galima teigti, kad tokiu būdu didžiųjų civilizacijų konkuravimo kontekste „Kinijos svajonė“ meta iššūkį „amerikietiškajai svajonei“.

¹¹⁷ Randall L. Schweller ir Xiaoyu Pu, p. 72.

¹¹⁸ Randall L. Schweller ir Xiaoyu Pu, p. 59.

¹¹⁹ Michael Yahuda. China's Foreign Relations: The Long March, Future Uncertain. *The China Quarterly*, No. 159, Special Issue: The People's Republic of China after 50 Years (Sep., 1999), p. 650.

¹²⁰ William A. Callahan. Sino-speak: Chinese Exceptionalism and the Politics of History. *The Journal of Asian Studies*, Vol. 71, No. 1, 2012), p. 51-52.

Pagal modifikuotą „Kinijos svajonės“ viziją, savyje talpinančioje kai kuriuos „Dangiškosios sistemos“ teorijos elementus, tarptautinėje erdvėje sukuriama nauja, šiuolaikinė imperija, nors pačios tarptautinės sistemos negalima būtų pavadinti naująja imperialistine sistema, kurioje imperijoje eurocentrizmą pakeistų sinocentrizmas, vesternizaciją pakeistų isternizacija, o JAV išskirtinumą – Kinijos išskirtinumas¹²¹. Tokiu būdu Kinijos, o kartu ir pasaulio ateitis būtų formuojama pagal kultūrinę liniją.

Tam, kad pati Kinija objektyviai galėtų save tapatinti su didžiosios valstybės tarptautinėje sistemoje statusu, ji savo kelyje turėtų pašalinti dvi kliūtis. Pirmoji kliūtis susijusi su istoriniu palikimu. Kinijos vardas buvo siejamas su imperine praeitimi, kuri truko apie 5.000 metų, iki XIX a. Šiuolaikiniame pasaulyje Kinija sunkiai gali protėviams savo pasiekimais mokslo, technologinio progreso, ekonominės galios, karinės galios ir svarbiausia, kultūrinio pranašumo – būtų sunku įvardinti sritį, kurioje Kinija lenktų Vakarų valstybes visuose parametruose tam tikroje konkrečioje mokslinėje srityje¹²². Taigi, Kinijai būtina rasti nišą, kurioje ji pasauliniu mastu galėtų diktuoti naujausias madas. Atsižvelgiant į šiuo metu tęsiamas ginkluotųjų pajėgų reformas, tai galėtų būti, pavyzdžiui, Kinijos laimėjimai kibernetinėje srityje, prie kurių galėtų prisidėti 2015 m. įsteigtos karinės strateginės paramos pajėgos. Antroji priežastis – Kinijos galios ir civilizacijos įtakos sumažėjimas XIX a. ir XX a. pradžioje, kai tuo pačiu metu vyko Vakarų valstybių galios ir atsinaujinimo pakilimas. Ši patirtis davė pradžią vadinamajam „gėdos ir pažeminimo amžiui“, kuriame Kinija vaizduojama kaip virtinės nesėkmių, kurių metu prarasta suvereni teritorija, auka, siekiant atstatyti prarastą garbę ir orumą¹²³. Taigi, tarptautinėje erdvėje Kinija turėtų elgtis taip, kad jos veiksmai rodytų visapusišką pasitikėjimą savo partneriais ir siekį vaidinti atsakingos didžiosios valstybės vaidmenį. Šiuo metu tokį įvaizdį padeda kurti dalyvavimas taikos palaikymo misijose ir bent jau oficialiai deklaruojamas prisidėjimas prie globalios kovos su teroristų grupuotėmis.

Galimas Kinijos tarptautinės sistemos struktūros pokyčio siekis lemtų tai, kad ir kaimyninės Kinijos valstybės būtų priverstos imtis tam tikrų situacijos sprendimo būdų, kurie galėtų nulemti ilgalaikius galios pasiskirstymo regione pokyčius. Dauguma Azijos regiono valstybių labiau norėtų matyti Kinijos ir JAV balansavimo procesą šiame regione¹²⁴. Atsižvelgiant į realizmo tarptautinių santykių teorijos idėjas, Kinijos kaimynės Azijos regione

¹²¹ William A. Callahan. Sino-speak: Chinese Exceptionalism and the Politics of History. *The Journal of Asian Studies*, Vol. 71, No. 1, 2012), p. 51-52.

¹²² Michael Yahuda, p. 652.

¹²³ Ten pat.

¹²⁴ David Kerr. Central Asian and Russian Perspectives on China's Strategic Emergence. *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-), Vol. 86, No.1, 2010, p. 129.

būtų labiau linkusios formuoti aljansą prieš Kiniją, negu prie jos prisišlieti. Tačiau tokiu atveju, siekiant suformuoti tvirtesnę aljansą, joms gali prireikti modifikuoti valstybių viduje vyraujančias ideologijas¹²⁵. Šis procesas galėtų paliesti net ir kitas šiuolaikines didžiąsias tarptautinės sistemos valstybes, tokias kaip Rusija. Skirtingai nei JAV ar Europos valstybės, Kinija niekuomet nenuvertino Rusijos strateginės svarbos Šaltojo karo pradžioje¹²⁶. Vertinant iš Kinijos pozicijų, tai rodo, kad šiai valstybei Rusija galėtų būti tiek strateginė partnerė, laikant ją nekeliančia realios grėsmės, tiek strateginė konkurentė, laikant ją potencialios grėsmės šaltiniu, kaip Šaltojo karo metais buvo vertinta SSSR. Vertinant iš Rusijos pozicijų, Kinijos iškilimas gali priversti Rusiją svarstyti, ar jos pasirinkimas nebūti Vakarų pasaulio dalimi nėra iliuzija¹²⁷.

2017 m. spalio 18 d. kalboje X.Jinpingas teigė, kad, nepaisant to, kurią išsivystymo stadiją pasieks Kinija, ji niekuomet neturės hegemonijos kūrimo tikslų. Panašią mintį dar 1982 m. deklaravo tuometinis Kinijos premjeras Zhao Ziyangas. Tiesa, jis pabrėžė, kad Kinija privalo prisidėti stiprinant Trečiojo pasaulio vienybę, o šis uždavinys yra toks pat svarbus, kaip ir oponuoti hegemonijai ir saugoti taiką pasaulyje¹²⁸. Taigi, šiuo atveju buvo akcentuotas aktyvus vaidmuo oponuojant hegemonijai, nesvarbu, ar tai būtų JAV, ar SSSR hegemonija. Iš X. Jinpingo žodžių negalima vienareikšmiškai spręsti, kad jo valdymo metais Kinija nedės pastangų aktyviai priešintis JAV hegemonijai – buvo pasakyta tik tiek, kad ji neužsiims alternatyvios hegemonijos kūrimu. Tai reiškia, kad Kinija pasilieka sau teisę kitais būdais oponuoti JAV hegemonijai. Hegemonas tarptautinėje sistemoje atlieka ypatingą vaidmenį, vienu metu ne tik išlaikydamas valdžios pranašumą kitų valstybių atžvilgiu, mainais į tarptautinę pagarbą, bet ir nesiekdamas imperinės galios suverenių valstybių atžvilgiu¹²⁹. Galima teigti, kad, iš pirmo žvilgsnio taikų vystymąsi deklaruojančios X. Jinpingo frazės ateityje neeliminuoja platesnio masto Kinijos ir JAV konfrontacijos. Galiausiai, vertėtų atkreipti dėmesį, kad „Dangiškosios sistemos“ teorijos kontekste vartojama *Tianxia* sistemos sąvoka suprantama ne tik kaip Kinijos minkštosios galios palaikymo modelis, bet ir kaip ją papildantis karinės bei ekonomikos stiprybės, tai yra, kietosios galios, palaikymo modelis. Kitaip tariant, *Tianxia* sistema neturėtų būti laikoma

¹²⁵ Stephen M. Walt. Alliance Formation and the Balance of World Power. *International Security*, Vol. 9, No. 4, 1985, p. 33.

¹²⁶ David Kerr, p. 131.

¹²⁷ Ten pat, p. 152.

¹²⁸ Carol Lee Hamrin. China Reassesses the Superpowers. *Pacific Affairs*, Vol. 56, No. 2 (Summer, 1983), p. 210.

¹²⁹ Robert O. Keohane. *After Hegemony*. Princeton University Press. Princeton, New Jersey, 1984, p. 29.

post-hegemoniniu idealu, bet labiau naujos hegemoninės sistemos siūlymu¹³⁰. Tikėtina, kad abu tarptautinės sistemos struktūros galios poliai taikiai koegzistuos tarpusavyje. Žinoma, vertėtų prisiminti, kad valstybės strateginė kultūra laikui bėgant gali kisti. Taigi, neatmestina, kad įvykus tiek JAV, tiek Kinijos strateginės kultūros pokyčiams, gali kisti ir šių valstybių elgesio viena kitos atžvilgiu modelis, kuris atitinkamai lemtų bet kurios iš šių valstybių konkurentės elgesio modelio pokyčius.

4. Kinijos naudojimasis veto teise JT Saugumo Taryboje

Šiame darbe, siekiant įvertinti Kinijos įsitraukimą į tarptautinę sistemą yra tiriama Kinijos veikla JT Saugumo Taryboje. Suprantant, kad tokia veikla gali būti įvairialypė, šiame darbe pasirinkta tirti veto teisės naudojimą. Veto teisės naudojimas šioje analizėje geriausiai atskleis Kinijos poziciją, kadangi veto teisė išskirtinai priklauso įtakingiausioms tarptautinės sistemos narėms.

Kinija yra viena iš penkių valstybių nuolatinių narių JT Saugumo Taryboje, disponuojančių veto teise. Iki šiol Kinija šia teise naudojasi rečiausiai iš visų penkių nuolatinių JT Saugumo Tarybos narių. Tačiau pastarųjų metų tendencijos rodo, kad ši padėtis linkusi keistis.

4. 1. Kinijos naudojimasis veto teise prieš X. Jinpingui pradedant eiti pareigas

Kinijos narystė Jungtinėse Tautose iki šiol vertinama nevienareikšmiškai. Tuometinė Kinijos Respublika pilnateise Jungtinių Tautų nare tapo vos pasibaigus Antrajam pasauliniam karui, 1945 m. spalio 24 d., ir buvo viena iš originaliųjų Jungtinių Tautų narių. 1949 m. paskelbus apie Kinijos Liaudies Respublikos įkūrimą, ši vyriausybė teisėtai ir vieninteliais Kinijos atstovais Jungtinėse Tautose buvo pripažintos tik po daugiau nei dviejų dešimtmečių – 1971 m. spalio 25 d. Jungtinių Tautų Generalinei Asamblėjai priėmus rezoliuciją Nr. 2758¹³¹. Vis dėlto, iki šiol 19 iš 193 Jungtinių Tautų narių ir Šventasis Sostas pripažįsta Kinijos Respubliką kaip teisėtą Kinijos atstovę Jungtinėse Tautose.

Iki šiol JT Saugumo Taryboje Kinija savo turima veto teise pasinaudojo dvylika kartų. Tiesa, pirmąjį kartą Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje veto teise pasinaudojo dar tuometinės

¹³⁰ William A. Callahan. Chinese Visions of World Order: Post-Hegemonic or a New Hegemony? *International Studies Review*, Vol. 10, No. 4 (Dec., 2008), p. 758.

¹³¹ 1971 m. spalio 25 d. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucija Nr. 2758.

Kinijos Respublikos atstovai – 1955 m. gruodžio 13 d. jie sustabdė Mongolijos priėmimo į Jungtines Tautas procesą. Šis veiksmas buvo grįstas tuo, kad Kinija laikė visą Mongolijos teritoriją integralia Kinijos dalimi¹³². Dabartinės Kinijos atstovai Saugumo Taryboje jiems suteikta veto teise iki šiol pasinaudojo vienuolika kartų.

Analizuojant Kinijos veto teisės Saugumo Taryboje panaudojimo dažnumą, galima pastebėti, kad iki XXI a. pradžios Kinijos atstovai šia teise naudojos ypač retai. Iki 2000 m. ja buvo pasinaudota vos tris kartus. Pirmąjį panaudojimą ir antrąjį bei trečiąjį panaudojimą skyrė pakankamai ilgas, daugiau nei dvidešimtys metų, laikotarpis: 1972 m. rugpjūčio 25 d. Kinija išreiškė prieštaravimą ketinimui į Jungtinių tautų gretas kaip valstybę narę įtraukti Bangladešą, 1997 m. sausio 10 d. prieštaravo rezoliucijai dėl taikos proceso Gvatemaloje, užbaigiant 1994-1996 m. šioje valstybėje vykusį pilietinį karą, o 1999 m. vasario 25 d. prieštaravo rezoliucijai dėl situacijos Makedonijoje.

Tęsdami šią analizę, galime pastebėti, kad XXI a. atveju, kada Kinija Saugumo Taryboje naudojas veto teise, skaičius ženkliai išaugo. Ypač tai matyti palyginus XXI a. 1-ojo ir XXI a. 2-ojo dešimtmečio statistiką. XXI a. 1-ąjį dešimtmetį veto teise buvo pasinaudota du kartus: 2007 m. sausio 12 d. prieštarauta rezoliucijai dėl situacijos Mianmare, o 2008 m. liepos 11 d. prieštarauta rezoliucijai dėl taikos ir saugumo Zimbabvėje. Pastebėtina, kad abi šios rezoliucijos buvo atmestos bendradarbiaujant su Rusija. Tuo tarpu XXI a. 2-ajame dešimtmetyje, iki šiol Kinija veto teise pasinaudojo net šešis kartus: 2011 m. spalio 4 d., 2012 m. vasario 4 d., 2012 m. liepos 19 d., 2014 m. gegužės 22 d., 2016 m. gruodžio 5 d. ir 2017 m. vasario 28 d. Visos šios rezoliucijos buvo susijusios su siekiu išspręsti sudėtingą situaciją Vidurio Rytuose, o būtent, Sirijos pilietiniu karu. 2017 m. vasario 28 d. JT Saugumo Taryba siekė pasisakyti specialiu klausimu, susijusiu su Sirijos pilietiniu karu – dėl jo metu panaudotų cheminių ginklų. Pastebėtina, kad visos rezoliucijos, iki šiol Kinijos vetuotos XXI a. 2-ajame dešimtmetyje, buvo vetuotos bendradarbiaujant su Rusija. Ši tendencija atsirado tik nuo 2007 m., tai yra, nuo XXI a. Tuo metu Kinijos lyderio pareigas ėjo H. Jintao. Iki tol sprendimą vetuoti ankstesnes rezoliucijas Kinija priėmė vienašališkai. Galima teigti, kad X. Jinqingo valdymo laikotarpiu Kinija nuosekliai laikosi sprendimo Saugumo Tarybos rezoliucijų vetavimo procese bendradarbiauti su viena iš didžiųjų tarptautinės sistemos valstybių, bandančių atsverti JAV galią, tai yra, Rusija.

Analizuojant šiuos dėsningumus, taip pat galima pastebėti, kad pareigas einant dabartiniam Kinijos lyderiui X. Jinqingui, Kinija Saugumo Taryboje veto teise pasinaudojo

¹³² 1955 m. gruodžio 13 d. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. S/3509.

tris kartus: po vieną kartą 2014, 2016 ir 2017 m. Lyginant šį vetuotų rezoliucijų skaičių su anksčiau Kinijos lyderio pareigas ėjusių politikų kadencijų metais vetuotų rezoliucijų skaičiumi, pastebėtina, kad daugiau rezoliucijų buvo vetuota tik H. Jintao lyderiavimo laikotarpiu – penkios. Atitinkamai M. Zedongo valdymo metais buvo vetuota viena rezoliucija, H. Guofeng ir D. Xiaopingo – nė vienos, J. Zemino – dvi. Vis dėlto, Kinijos lyderio pareigas einant H. Jintao, pirmą kartą veto teise Kinija pasinaudojo tik praėjus ketveriems metams po jo inauguravimo pradžios. X. Jinpingo atveju tai buvo padaryta praėjus vos vieneriems su puse metų. Taigi, siekdama savo tikslų, X. Jinpingo valdymo metais Kinija pasiruošusi tvirčiau pareikšti savo nuomonę JT Saugumo Tarybos posėdžiuose, naudodamasi jai suteikta veto teise.

4. 2. Kinijos naudojimas veto teise X. Jinpingui einant pareigas

Kaip minėta, 2014 m. gegužės 22 d. rezoliuciją Kinija vetavo kartu su Rusija. Ši rezoliucija buvo skirta pasmerkti paplitusius žmogaus teisių ir tarptautinės humanitarinės teisės pažeidimus, vykdomus Sirijos vyriausybės pajėgų, ją palaikančių grupuočių ir nevalstybinių ginkluotų grupių bei kreiptis dėl šių pažeidimų, įvykdytų nuo 2011 m. kovo mėn., į Tarptautinio Baudžiamojo Teismo prokurorą. Saugumo Tarybos posėdžio metu JAV atstovė kalbėjo, kad Kinijos ir Rusijos pasinaudojimas veto teise šiuo atveju išreiškia šių valstybių prieštaravimą universaliam atsakomybės už karo nusikaltimus ir nusikaltimus žmoniškumui principams¹³³. Taip pat akcentuota, kad tokie veiksmai apsaugo ne tik oficialų Sirijos režimą, bet ir radikalias islamistines teroristų organizacijas, veikiančias šios valstybės teritorijoje. Jungtinės Karalystės atstovas pabrėžė, kad ši rezoliucijos versija turi daugelio tiek valstybinių, tiek nevalstybinių tarptautinės sistemos veikėjų palaikymą, todėl Kinija ir Rusija už savo veiksmus privalo jausti moralinę atsakomybę ir pateisinti juos tarptautinėje erdvėje¹³⁴.

Šiame kontekste Kinijos atstovas laikėsi pozicijos, kad visos Sirijos konflikto šalys privalo gerbti žmogaus teises ir tarptautinės humanitarinės teisės normas, padedančias apsaugoti nekaltus vietos gyventojus nuo ginkluoto konflikto padarinių, todėl griežtai smerkia tarptautinius nusikaltimus, padarytus visų Sirijos konflikte dalyvaujančių šalių. Be to, Kinijos atstovas savo argumentus apibendrino trimis aspektais: pirma, Kinija tiki, kad visi tyrimai, atliekami Tarptautiniame Baudžiamajame Teisme, siekiant nubausti atsakingus

¹³³ 2014 m. gegužės 22 d. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. S/2014/348.

¹³⁴ Ten pat.

asmenis, turi būti vykdomi gerbiant valstybės suverenitetą; antra, tarptautinė bendruomenė turi išlaikyti pasitikėjimą, likti kantrūs ir pasiryžę siekti politinio sprendimo; trečia, Kinijos požiūris buvo ignoruojamas, todėl ji buvo priversta balsuoti prieš siūlomą rezoliucijos projektą¹³⁵.

2016 m. gruodžio 5 d. rezoliuciją Kinija vetavo kartu su viena nuolatine ir viena nenuolatine Saugumo Tarybos narėmis – Rusija ir Venesuela. Ši rezoliucija buvo skirta septynių dienų paliaubų kovos Sirijos Alepo mieste paskelbimui. Didžiausia kritikos dalis klievo Rusijai, tačiau nuošalyje neliko ir Kinija. JAV atstovė posėdžio metu Kinijos ir Rusijos veiksmus pavadino cinišku aktu, užkertančiu kelią humanitarinės pagalbos, skirtos civiliams gyventojams, suteikimą, be to, buvo pareikšta, kad istorija nepamirš, jog Rusija dar kartą, palaikoma Kinijos ir Venesuelos, sužlugdė Saugumo Tarybos pastangas suteikti pagalbą nukentėjusiems Sirijos gyventojams¹³⁶. Kinijos sprendimas palaikyti Rusijos sprendimą ypač nustebino JK atstovą. Jis šį Kinijos veiksmą pavadino ypač didele staigmena, ir apkaltino Kiniją, esą ši, ignoruodama anksčiau jos pačios išsakytus teiginius, nepalaiko būtinybės Sirijos konflikto klausime priimti politinį sprendimą, tačiau nusprendė bendradarbiauti su viena iš Sirijos konflikto šalių – Rusija¹³⁷.

Priešingai, Kinijos atstovas dar kartą deklaravo, kad tarptautinei bendruomenei būtina išlaikyti ryžtą surasti politinį Sirijos konflikto sprendimą. Kinijos nuomone, Saugumo Taryba Sirijos konflikto atžvilgiu privalo nuosekliai apsvarstyti ir išspręsti iš viso keturis klausimus: ugnies nutraukimo, politinių derybų dėl taikos, bendradarbiavimo kovoje prieš terorizmą bei humanitarinės padėties gerinimo klausimus¹³⁸. Taip pat Kinija akcentavo vieningo Saugumo Tarybos sprendimo Sirijos konflikte priėmimo būtinybę.

2017 m. vasario 28 d. rezoliuciją Kinija dar kartą vetavo kartu su viena nuolatine ir viena nenuolatine Saugumo Tarybos nare. Nuolatine nare dar kartą buvo Rusija, nenuolatine šį kartą buvo kita Pietų Amerikos valstybė – Bolivija. Ši rezoliucija buvo skirta sankcijų už cheminių ginklų panaudojimą Sirijos ginkluoto konflikto metu paskelbimui. JAV šį vetavusių valstybių žingsnį pavadino žiauriu ir nepateisinamu. JAV vertinimu, Kinija ir Rusija savo draugystę su Sirijos režimu vertina labiau už globalų saugumą, todėl yra pasirengusios ginti savo sąjungininkus, net jei šie naudoja cheminius ginklus prieš savo pačių piliečius¹³⁹. JK atstovas, pritardamas JAV pozicijai, teigė, kad Kinijos prisidėjimas prie gąsdinančio Rusijos

¹³⁵ 2014 m. gegužės 22 d. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. S/2014/348

¹³⁶ 2016 m. gruodžio 5 d. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. S/2016/1026.

¹³⁷ Ten pat.

¹³⁸ Ten pat.

¹³⁹ 2017 m. vasario 28 d. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. S/2017/172.

veto balso yra stubbinantis ir nuviliantis, bei prieštarauja draudžiamų ginklų neplatino susitarimams, kuriems praeityje tvirtą palaikymą išreiškė tiek Kinija, tiek Rusija¹⁴⁰.

Kinijos atstovas posėdžio metu prieštaravo savo oponentams naudodamas panašią neigimo taktiką, kokią naudojo ir 2016 m. gruodžio 5 d. rezoliucijos atveju. Buvo pabrėžiama, kad Kinijos pozicija cheminių ginklų klausimu yra aiški ir nuosekli: Kinija prieštarauja bet kurios valstybės, organizacijos ar individo cheminio ginklo panaudojimui bet kurioje situacijoje bei palaiko už tokius veiksmus atsakingų asmenų nubaudimą bet kokiomis aplinkybėmis¹⁴¹.

Analizuojant Kinijos pasinaudojimo savo turima veto teise Saugumo Taryboje atvejus, galima pastebėti keletą skirtingų aspektų. Kinija vis dažniau Saugumo Taryboje priima sprendimą naudoti veto teise. X. Jinqingo valdymo laikotarpiu vetuojant kai kurias Saugumo Tarybos rezoliucijas tęsiamas Kinijos bendradarbiavimas su Rusija. Viena vertus, tai rodo stiprėjančią Kinijos ir Rusijos strateginę partnerystę, siekiant sudaryti atsvarą vyraujančiai JAV galiai. Kita vertus, visos šių valstybių bendromis jėgomis vetuotos rezoliucijos buvo susijusios su Sirijoje vykstančiu ginkluotu konfliktu. Be to, ne visos rezoliucijos, susijusios su šiuo konfliktu, yra vetuojamos Kinijos. Pavyzdžiui, nuo 2017 m. vasario 28 d., kada Kinija pastarąjį kartą pasinaudojo savo veto teise, iki šiol, Rusija vetavo dar penkias rezoliucijas, susijusias su cheminio ginklo panaudojimu Sirijos konflikte. Kinija nė vienos iš šių rezoliucijų nevetavo. Tai sufleruoja, kad konkretaus klausimo, dėl kurio priimama rezoliucija, reikšmė Kinijai yra svarbesnė nei ištikimybė valstybei sąjungininkei. Taip pat galima pastebėti, kad visos rezoliucijos, Kinijos vetuotos X. Jinqingo valdymo laikotarpiu, yra susijusios su Sirijos konfliktu. Ši aplinkybė taip pat liudija, kad Kinija nėra linkusi besąlygiškai palaikyti Rusijos visuose klausimuose, dėl kurių ši naudoja veto teise. Kinija Sirijos konflikto atveju taip elgiasi todėl, kad įžvelgia didžiausią tikimybę, jog į šį konfliktą įsitrauks JAV. Tokiais savo veiksmais JAV skatinama imtis alternatyvių veikimo būdų, apeinant Saugumo Tarybos procedūras, kartu išsprendžiant Sirijos konfliktą. JAV ir jos sąjungininkai mato, kad iš esmės visos pastangos išspręsti Sirijos konfliktą Saugumo Taryboje sulaukia pasipriešinimo iš Rusijos ir Kinijos, arba vien iš Rusijos. JAV, kaip šiuo metu vyraujančios vienpolės tarptautinės sistemos struktūros galia, jaučia pareigą išspręsti Sirijoje vykstantį ginkluotą konfliktą, kuriame vykdomi tarptautiniai karo nusikaltimai ir nusikaltimai žmoniškumui. Tokiu būdu JAV skatinama ieškoti alternatyvių veikimo kelių, apeinant Saugumo Tarybos procedūras. Vienu iš tokių veikimo būdų gali būti, pavydžiui,

¹⁴⁰ 2017 m. vasario 28 d. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. S/2017/172.

¹⁴¹ Ten pat.

„Atsakomybės apsaugoti“ doktrina. Tarptautinės teisės požiūriu ši doktrina vertinama labai nevienareikšmiškai. Ypač daug kritikos ji susilaukė po 2011 m. Libijos pilietinio karo. Šį atvejį kritikavo tiek Kinija, tiek Rusija. Gali būti, kad šiuo metu Kinija pageidauja netiesiogiai priversti JAV ir jos sąjungininkus dar kartą panaudoti šią doktriną Sirijoje. Tokiu atveju Kinija ir Rusija dar kartą išsakytų griežtą kritiką tokių veiksmų atžvilgiu. Jeigu tokio pobūdžio išorinis įsikišimas patirtų dar vieną nesėkmę, kokia ji buvo laikoma Libijoje, tarptautinėje erdvėje JAV įvaizdis dar labiau pablogėtų, o vienpolės galios legitimumas sumažėtų. Tuomet Kinija pasinaudotų proga mesti iššūkį JAV galiai tarptautinėje erdvėje. Laikydamosi anksčiau aptartos „Kinijos svajonės“ teorijos, Kinija šį iššūkį mestų vienašališkai, be Rusijos pagalbos.

Išvados

I.

X. Jinpingo valdymo laikotarpiu tęsiamas Kinijos ginkluotųjų pajėgų reformų ir atnaujinimo procesas. X. Jinpingas yra numatęs tikslias datas, kada šios reformos turėtų būti baigtos. Atsižvelgiant į dabartinius Kinijos konstitucijos pakeitimus, reformų užbaigimas gali įvykti vis dar X. Jinpingui tebeinant Kinijos lyderio pareigas. Sėkmingas reformų užbaigimo rezultatas būtų toks, kad Kinija turėtų vieną iš galingiausių ginkluotųjų pajėgų pasaulyje. Tai – veiksnys, didinantis Kinijos agresyvumo tarptautinėje erdvėje laipsnį.

X. Jinpingo valdymo laikotarpiu karinio saugumo sektorius Kinijos valstybės vidaus politikoje išlieka vienu iš svarbiausių sektorių, bet ne vieninteliu ir išimtinai svarbiausiu. Prioritetas skiriamas kitiems sektoriams. Tai – veiksnys, mažinantis Kinijos agresyvumo tarptautinėje erdvėje laipsnį.

X. Jinpingo valdymo laikotarpiu karinis biudžetas stabiliai išlieka didelis. Jo laikiną sumažėjimą gali lemti išoriniai veiksniai, bet ne Kinijos lyderio valia savo iniciatyva ir pasirinkimu mažinti karinį biudžetą mažinti. Karinio biudžeto klausimu išlieka svarbus slaptumo aspektas. Tikrasis Kinijos karinis biudžetas išlieka paslapyje. Kai kuriais paskaičiavimais jis ženkliai didesnis, nei skelbiama oficialiuose dokumentuose. Tai – veiksnys, didinantis Kinijos agresyvumo tarptautinėje erdvėje laipsnį.

X. Jinpingo valdymo laikotarpiu svarbų vaidmenį Kinijos ginkluotosiose pajėgose vaidina karinės jūrų pajėgos. Šios ginkluotųjų pajėgų rūšies stiprinimas prisideda prie Kinijos galios projektavimo pajėgumo vystymo. Tai rodo, kad Kinija siekia galios

projektavimo tarptautinėje erdvėje galimybėmis pasiekti JAV galimybių lygį. Tai – veiksnys, didinantis Kinijos agresyvumo tarptautinėje erdvėje laipsnį.

X. Jinpingo valdymo laikotarpiu buvo paskelbta apie dviejų Kinijos ginkluotųjų pajėgų rūšių, raketų ir strateginės paramos pajėgų, įkūrimą. Šios ginkluotųjų pajėgų rūšys pasižymi ypač dideliu slaptumo požymiu. Kai kurios iš šių pajėgų, o būtent, strateginės paramos pajėgos, savo funkcijas aukštu pajėgumu atlieka ir taikos metu. Tai – veiksnys, didinantis Kinijos agresyvumo tarptautinėje erdvėje laipsnį.

Taigi, šie pastebėjimai leidžia teigti, kad X. Jinpingo valdymo laikotarpiu Kinijos polinkis naudoti karinę galią pasižymi aukštu agresyvumo laipsniu.

II.

Kinija plataus masto tarptautiniuose ginkluotuose konfliktuose nedalyvauja nuo XX a. 9-ojo dešimtmečio. Tai – veiksnys, mažinantis Kinijos agresyvumo tarptautinėje erdvėje laipsnį.

XXI a. Kinija prisideda prie tarptautinių taikos palaikymo misijų organizavimo ir dalyvavimo jose. Anksčiau Kinija prie šio pobūdžio tarptautinio bendradarbiavimo neprisidėjo. Tai – veiksnys, mažinantis Kinijos agresyvumo tarptautinėje erdvėje laipsnį.

XXI a. Kinija deklaruoja prisidedanti prie dar vienos tarptautinės iniciatyvos – kovos prieš teroristų grupuotes. Iš pirmo žvilgsnio, tai turėtų būti laikoma veiksmu, mažinančiu Kinijos agresyvumo tarptautinėje erdvėje laipsnį. Vis dėlto, šis argumentas Kinijos išnaudojimas kaip tam tikrų tikslų siekis valstybės viduje. Naudojant kovos prieš teroristų grupuotes argumentą Kinijos valdžia siekia visais įmanomais būdais išlaikyti valstybės teritorinį vientisumą, imdamasi agresyvių priemonių prieš uigūrų etninę mažumą. Tai galima vertinti kaip veiksnį, didinantį Kinijos agresyvumo laipsnį.

Konfliktais, kuriuose dalyvauja Kinija ir kurie galėtų būti vertinami kaip turintys didžiausią potencialą peraugti į tarptautinius ginkluotus konfliktus, yra konfliktai dėl Senkaku salų Rytų Kinijos jūroje ir dėl salų Pietų Kinijos jūroje. Šie konfliktai taip pat susiję su tariamais išoriniais Kinijos suvereniteto ir teritorinio neliečiamumo principų pažeidimais. Tai – veiksnys, didinantis Kinijos agresyvumo tarptautinėje erdvėje laipsnį.

Taigi, šie pastebėjimai leidžia teigti, kad X. Jinpingo valdymo laikotarpiu Kinijos įsitraukimas į konfliktus kuriuose naudojama karinė galia, vertintinas dvejopai. Tarptautiniuose ginkluotuose konfliktuose, nesusijusiuose su tariamais, Kinijos lyderių subjektyviai suprantamais, Kinijos suvereniteto ir teritorinio neliečiamumo pažeidimais, Kinijos įsitraukimas į konfliktus pasižymi žemu agresyvumo laipsniu. Netarptautiniuose

ginkluotuose konfliktuose ir tarptautiniuose ginkluotuose konfliktuose, susijusiuose su tariamais, Kinijos lyderių suprantamais, Kinijos suvereniteto ir teritorinio neliečiamumo pažeidimais, Kinijos įsitraukimas į konfliktus pasižymi aukštu agresyvumo laipsniu.

III.

X. Jinpingo valdymo laikotarpiu Kinijos požiūris į „nulinio sumos“ žaidimo idėją yra teigiamas. Kitaip tariant, šią idėją Kinija yra linkusi palaikyti. Kietosios galios pajėgumais Kinija siekia JAV jei ne pralenkti, tai bent jau šią valstybę pasivyti. Tokiu būdu laikui bėgant tarptautinėje sistemoje įsivyratų dvipolė tarptautinės sistemos struktūra su dviem galios poliiais – JAV vakarų pusrutulyje ir Kinija rytų pusrutulyje.

Vis dėlto, konkurencinė kova tarp šių dviejų tarptautinės sistemos polių mažai tikėtina. Manytina, kad Kinija nebandys dar kartą pakeisti tarptautinės sistemos struktūros modelio į vienpolį ir tapti vieninteliu tarptautinės sistemos galios poliumi. Tam, kad bet kuri valstybė tai pasiektų, jai nepakanka turėti kietosios galios monopolio kitų tarptautinės sistemos narių atžvilgiu. Konkrečiai valstybei siekiant tapti vieninteliu tarptautinės sistemos poliumi, šioje sistemoje ji privalo turėti ir vyraujančią švelniosios galios įtaką, kokią skirtinguose pasaulio kraštuose šiuo metu turi JAV.

Kinija supranta, kad jos situacija yra paradoksali: nors Kinijos civilizacinis išsivystymas yra aukštesnio lygio (tai yra, siekia senesnius laikus), švelniosios galios pajėgumais Kinija JAV nepralenks, aukštesnio lygio civilizacinis išsivystymas sąlygoja jo sudėtingumą, nepriimtina daugeliui tarptautinės sistemos narių. Būtent dėl šio aspekto, Kinija neturi tikslo JAV atžvilgiu naudoti kietosios galios priemones. Net jei kietosios galios panaudojimas būtų sėkmingas, švelniosios galios panaudojimas būtų užprogramuotas nesėkmei. Tokiu būdu Kinija nesiels įsigalėti tarptautinėje sistemoje agresyviai konkuruodama su JAV. Skirtingai nuo dvipolės tarptautinės sistemos struktūros Šaltojo karo metais, kada du galios poliai konkuravo tarpusavyje, ateities dvipolėje tarptautinės sistemos struktūroje tokio pobūdžio konkurencija mažai tikėtina. Abu tarptautinės sistemos struktūros galios poliai taikiai koegzistuos tarpusavyje. Žinoma, vertėtų prisiminti, kad valstybės strateginė kultūra laikui bėgant gali kisti.

Taigi, neatmestina, kad įvykus tiek JAV, tiek Kinijos strateginės kultūros pokyčiams, gali kisti ir šių valstybių elgesio viena kitos atžvilgiu modelis, kuris atitinkamai lemtų bet kurios iš šių valstybių konkurentės elgesio modelio pokyčius.

IV.

Tiriant Kinijos naudojimąsi veto teise JT Saugumo Tarybos posėdžiuose, galima įžvelgti, kad Kinijos įsitraukimas į tarptautinę sistemą yra ribotas, kadangi veto teisė naudojama

specifiniais klausimais, bendradarbiaujant su specifiniais partneriais. Tačiau X. Jinpingo valdymo laikotarpiu stebimi pokyčiai – šia teise Kinija naudojasi dažniau.

Taigi, tai ne tik reiškia aktyvesnę veiklą JT Saugumo Taryboje, bet ir troškimą giliau įsitraukti sprendžiant svarbiausius tarptautinės sistemos klausimus.

Kinijos strateginė kultūra Xi Jinpingo valdymo laikotarpiu. Taigi, atsižvelgiant į keturias tirtas sferas ir jose daromas išvadas, galima teigti, jog Kinijos strateginė kultūra valdant Xi Jinpingui nėra agresyvesnė nei anksčiau, iki jam pradėdant vadovauti valstybei, tačiau tam tikri elementai (investicijos į ginkluotąsias pajėgas, aktyvesnis veto teisės naudojimas Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje) rodo, kad Kinija kovoja dėl svarbesnio, reikšmingesnio vaidmens tarptautinėje sistemoje. Kita vertus, tikėtina, jog Kinijos siekis tapti tarptautinės sistemos didžiaja galia nėra susijęs su vienpolio tarptautinės sistemos struktūros modelio dominavimo vizija, nes tam Kinijai nepakanka švelniosios galios pajėgumų. Todėl ateityje labiausiai tikėtinas dvipolio tarptautinės sistemos struktūros modelio įsigalėjimas, su dviem vienas kito atžvilgiu karinės galios nenaudojančiais galios poliais – JAV ir Kinija.

Šaltinių sąrašas

1. 1955 m. gruodžio 13 d. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. S/3509.
2. 1971 m. spalio 25 d. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucija Nr. 2758.
3. 2014 m. gegužės 22 d. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. S/2014/348.
4. 2016 m. gruodžio 5 d. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. S/2016/1026.
5. 2017 China Military Strength. Current military capabilities and available firepower for the nation of China. *Global Fire Power*. Interaktyvi prieiga: <https://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=china> [žiūrėta 2018-04-07].
6. 2017 m. vasario 28 d. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. S/2017/172.
7. Andrijauskas, Konstantinas. *Kinijos, Indijos ir Rusijos susidūrimas Eurazijos civilizacinėse erdvėse*. Vilniaus universiteto leidykla, Vilnius, 2016.
8. Barker, Thomas. The Real Source of China's Soft Power. *The Diplomat*, November 18, 2017. Interaktyvi prieiga: <<https://thediplomat.com/2017/11/the-real-source-of-chinas-soft-power/>> [žiūrėta 2018-01-14].
9. Biehl, Heiko; Giegerich, Bastian ir Jonas, Alexandra. Introduction. Iš *Strategic Cultures in Europe: Security and Defense Policies Across Continent*. Springer, 2013.
10. Bitzinger, Richard A. China's love affair with 'informatized warfare'. *Asia Times*, 2018-02-27. Interaktyvi prieiga: <<http://www.atimes.com/chinas-love-affair-informatized-warfare/>> [žiūrėta 2018-05-13].
11. Blanchard, Ben ir Wong, Sue-Lin. China sets stage for Xi to stay in office indefinitely. *Reuters*. 2018 m. vasario 25 d. Interaktyvi prieiga: <<https://www.reuters.com/article/us-china-politics/china-sets-stage-for-xi-to-stay-in-office-indefinitely-idUSKCN1G906W>> [žiūrėta 2018-04-29].
12. Burles, Mark ir Shulsky, Abram N. *Patterns in China's Use of Force. Evidence from History and Doctrinal Writings*. Santa Monica, Washington DC, 2000, RAND.
13. Buzan, Barry; Waeber, Ole ir de Wilde, Jaap. *Security: a New Framework for Analysis*. Lynne Rienner Publishers, London, 1998.
14. Callahan, William A. China's Strategic Futures. *Asian Survey*, 2012, t. 52, Nr. 4.
15. Callahan, William A. Chinese Visions of World Order: Post-Hegemonic or a New Hegemony? *International Studies Review*, Vol. 10, No. 4 (Dec., 2008).

16. Callahan, William A. Sino-speak: Chinese Exceptionalism and the Politics of History. *The Journal of Asian Studies*, Vol. 71, No. 1, 2012).
17. Central Intelligence Agency. *The World Factbook. East and Southeast Asia. China*. Interaktyvi prieiga: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html>> [žiūrėta 2018-04-28].
18. Chase, Michael S. *PLA Rocket Force Modernization and China's Military Reforms*. Santa Monica, Calif.: RAND Corporation.
19. China Military Expenditure 1989-2018. *Trading Economics*. Interaktyvi prieiga: <<https://tradingeconomics.com/china/military-expenditure>> [žiūrėta 2018-04-07].
20. China to enshrine Xi's thought into state constitution amid national 'fervor'. *Reuters*. 2018 m. sausio 19 d. Interaktyvi prieiga: <<https://www.reuters.com/article/us-china-politics/china-to-enshrine-xis-thought-into-state-constitution-amid-national-fervor-idUSKBN1F812P>> [žiūrėta 2018-04-29].
21. *China Under The Four Modernizations. Part 1. Selected Papers Submitted to the Joint Economic Committee Congress of the United States*. 1982-08-13. Washington: U. S. Government Printing Office.
22. *China's Defense Budget*. Global Security. Interaktyvi prieiga: <<https://www.globalsecurity.org/military/world/china/budget.htm>> [žiūrėta 2018-04-07].
23. Clarke, Michael. China's "War on Terror" in Xinjiang: Human Security and the Causes of Violent Uighur Separatism. Iš *Terrorism and Political Violence*, Taylor & Francis Group, 2008.
24. Cordesman, Anthony H.; Hess, Ashley ir Yarosh, Nicholas S. *Chinese Military Modernization and Force Development. A Western Perspective*. Lanham: Rowman & Littlefield, 2013.
25. *DOD Dictionary of Military and Associated Terms*. 2018 m. kovo mėn.
26. Dwyer, Arienne M. *The Xinjiang Conflict: Uyghur Identity, Language Policy, and Political Discourse*. East-West Center, Washington, 2005.
27. Fravel, M. Taylor. Power Shifts and Escalation: Explaining China's Use of Force in Territorial Disputes. *International Security*, 2007-2008, Vol. 32, No. 3.
28. Goldstein, Lyle ir Murray, William. Undersea Dragons: China's Maturing Submarine Force. *International Security*. 2004, vol. 28, No. 4.
29. Gray, Colin S. Strategic culture as context: the first generation of theory strikes back. *Review of International Studies*, 1999, t. 25.

30. Griffiths, James. President, or Emperor? Xi Jinping pushes China back to one-man rule. CNN. 2018 m. vasario 27 d. Interaktyvi prieiga: <<https://edition.cnn.com/2018/02/26/asia/china-xi-jinping-president-intl/index.html>> [žiūrėta 2018-04-29].
31. Guang, Lei. Realpolitik Nationalism: International Sources of Chinese Nationalism. *Modern China*, Vol. 31, No. 4 (Oct., 2005).
32. Hamrin, Carol Lee. China Reassesses the Superpowers. *Pacific Affairs*, Vol. 56, No. 2 (Summer, 1983).
33. Heginbotham, Eric *et al.* *The U.S.-China military scorecard: forces, geography, and the evolving balance of power, 1996-2017*. RAND Corporation. Santa Monica, Calif.: 2017.
34. Holmes, James. The Long, Strange Trip of China's First Aircraft Carrier. *Foreign Policy*. 2015-02-03. Interaktyvi prieiga: <<http://foreignpolicy.com/2015/02/03/the-long-strange-trip-of-chinas-first-aircraft-carrier-liaoning/>> [žiūrėta 2018-04-14].
35. Institute for Economics and Peace. *Global Terrorism Index*. 2016.
36. Yahuda, Michael. China's Foreign Relations: The Long March, Future Uncertain. *The China Quarterly*, No. 159, Special Issue: The People's Republic of China after 50 Years (Sep., 1999).
37. Yang, Zi. Rocket Force gaining power in China's army-dominated PLA. *Asia Times*. 2017-09-23. Interaktyvi prieiga: <<http://www.atimes.com/article/rocket-force-gaining-power-chinas-army-dominated-pla/>> [žiūrėta 2018-04-14].
38. Jian, Chen. *The Tibetan Rebellion of 1959 and China's Changing Relations with India and the Soviet Union*.
39. Jinping, Xi. *Secure a Decisive Victory in Building a Moderately Prosperous Society in All Respects and Strive for the Great Success of Socialism with Chinese Characteristics for a New Era*. Speech delivered at the 19th National Congress of the Communist Party of China. October 18, 2017.
40. Johnston, Alastair Iain. Thinking About Strategic Culture. *International Security*, t. 19, Nr. 4.
41. Keohane, Robert O. *After Hegemony*. Princeton University Press. Princeton, New Jersey, 1984.
42. Kerr, David. Central Asian and Russian Perspectives on China's Strategic Emergence. *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-), Vol. 86, No.1, 2010.

43. Kroeber, Arthur R. Should we worry about China's economy? Brookings. 2016-02-09. Interaktyvi prieiga: <<https://www.brookings.edu/opinions/should-we-worry-about-chinas-economy/>> [žiūrėta 2018-04-18].
44. Lantis, Jeffrey S. Strategic Culture and National Security Policy. *International Studies Review*, t. 4, Nr. 3.
45. Lewis, John Wilson ir Litai, Xue. China's Search for a Modern Air Force. *International Security*, 1999, vol. 24, No. 1.
46. Li, Nan. New Developments in PLA's Operational Doctrine and Strategies. Iš Nan Li, Eric McVadon ir Qinghong Wang. China's Evolving Military Doctrine. Issues and Insights, vol. 6, no. 20, Honolulu, Hawaii, 2006.
47. Lynch, Daniel C. Securitizing Culture in Chinese Foreign Policy Debates Implications for Interpreting China's Rise. *Asian Survey*, Vol. 53, No. 4 (July/August 2013).
48. Logan, David C. Pulling Back the Curtain on China's Rocket Force. *The Diplomat*. 2018-02-12. Interaktyvi prieiga: <<https://thediplomat.com/2018/02/pulling-back-the-curtain-on-chinas-rocket-force/>> [žiūrėta 2018-04-14].
49. Mizokami, Kyle. China's Second Aircraft Carrier Is Its Most Crucial Yet. *Popular Mechanics*. 2017-12-12. Interaktyvi prieiga: <<https://www.popularmechanics.com/military/navy-ships/a14408704/chinas-second-aircraft-carrier-is-its-most-crucial-yet/>> [žiūrėta 2018-04-14].
50. Nanqi, Zhao. *Deng Xiaoping's Theory of Defense Modernization*. Iš Michael Pillsbury. Chinese Views of Future Warfare. Washington, DC: National Defense University Press, 1998.
51. Office of the Secretary of Defense. *Annual Report to Congress. Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2017*. 2017.
52. *Operation Ocean Shield*. NATO Fact Sheet. November 2014.
53. Pollpeter, Kevin L.; Chase, Michael S. ir Heginbotham, Eric. *Strategic Support Force and Its Implications for Chinese Military Space Operations*. Santa Monica, Calif.: RAND Corporation, 2017.
54. Rajagoplan, Rajeswari Pillai. China's 2018 Military Budget: New Numbers, Old Worries. *The Diplomat*, 2018-03-07. Interaktyvi prieiga: <<https://thediplomat.com/2018/03/chinas-2018-military-budget-new-numbers-old-worries/>> [Žiūrėta 2018-04-07].
55. Romance, Francis J. Modernization of China's Armed Forces. *Asian Survey*, 1980, vol. 20, no. 3.

56. Ross, Robert S. China's Naval Nationalism: Sources, Prospects, and the U. S. Response. *International Security*, 2009, vol. 34, No. 2.
57. Rupperecht, Andreas. The PLA Air Force's "Silver-Bullet" Bomber Force. *China Brief*, vol. 17, issue 10. 2017-07-21.
58. Schweller, Randall L. ir Pu, Xiaoyu. After Unipolarity: China's Visions of International Order in an Era of U.S. Decline. *International Security*, Vol. 36, No. 1, 2011.
59. Secretary Department of Information and International Relations. *Tibet: Proving Truth From Facts*. Central Tibetan Administration, Dharamsala, India, 1993.
60. Segal, Gerald. *Defending China*. New York: Oxford University Press, 1985.
61. Smith, Noah. Who Has the World's No. 1 Economy? Not the U.S. *Bloomberg View*, 2017 m. spalio 18 d. Interaktyvi prieiga: <<https://www.bloomberg.com/view/articles/2017-10-18/who-has-the-world-s-no-1-economy-not-the-u-s>> [žiūrėta 2018-04-29].
62. Statkus, Nortautas ir Paulauskas, Kęstutis. *Tarp geopolitikos ir postmoderno: kur link sukūti Lietuvos užsienio politikai?* Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2008.
63. Tian, Nan; Fleurant, Aude; Wezeman, Pieter D. ir Wezeman, Siemon T. Trends in World Military Expenditure, 2016. *SIPRI Fact Sheet*. April 2017.
64. Tweed, David; Chen, Tian; Gao, Gary; Ritchie, Martin ir Leung, Adrian. China Military Spending Quickens as Xi Seeks 'World Class' Force. *Bloomberg Politics*. 2018-03-05. Interaktyvi prieiga: <<https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-03-05/china-military-spending-quickens-as-xi-seeks-world-class-force>> [Žiūrėta 2018-04-07].
65. *United Nations General Assembly Resolution No. 3314 (XXIX)*, 14 December 1974. Definition of Aggression.
66. Van der Putten, Frans Paul. *China's Evolving Role in Peacekeeping and African Security*. Clingendael Report, September 2015.
67. Vasiliauskiene, Violeta. Ginkluoto konflikto samprata ir „karas su terorizmu“. *Teisė*, 2012, Nr. 82.
68. Voišnis, Katažyna. *Kinijos strateginės kultūros dualumas: ką rodo besikeičianti valstybės strateginė elgsena?* Magistro darbas. Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas. Vilnius, 2016.
69. Walt, Stephen M. Alliance Formation and the Balance of World Power. *International Security*, Vol. 9, No. 4, 1985.

70. Whiting, Allen S. China's Use of Force, 1950-96, and Taiwan. *International Security*, 2001, Vol. 26, No. 2.
71. Worden, Robert L., Savada, Andrea Matles ir Dolan, Ronald E. *China: A Country Study*. Washington: GPO for the Library of Congress, 1987. Interaktyvi prieiga: <<http://countrystudies.us/china/126.htm>> [žiūrėta 2018-01-14].

Summary

Features of China's Strategic Culture under the Leadership of Xi Jinping

This thesis analysed China's strategic culture within four main fields that has crucial impact on how the state can behave within international system. First analysed field was China's armed forces that allowed revealing China's inclination to use military forces. Second analysed field examined China's participation in armed conflicts. Third field took into consideration zero sum game that discussed different positions of China within international system. Lastly, analysis of China's activities within United Nations Security Council was carried out. Subsequently, China's strategic culture was defined taking into consideration findings from four analysed fields.

Conclusions of this work allowed to understand that China is ambitious player within international system and might wish to expand its interests but China will not try to overpower United States. It is more likely that international system might become bipolar; however, it will differ from the bipolar system which existed during the Cold War. China will not be as aggressive and competition between the two is not likely. The new bipolar system might mean peaceful coexistence.

The problem (academic question): China's military power shows the signs of extensive growth, which shows potential for expansion of its territories and political power within political system, it does not mean that China is planning to become monopole power within political system.

The main question: What does China's strategic culture under the Leadership of Xi Jinping mean to the world's geopolitical system? Does growing China's military power mean China's aggressiveness within world's political arena?

The purpose of the study: assess China's political culture with the purpose to prove that China changes its ambitions and wants to become world's superpower, nevertheless, it does not mean that China is becoming one dominant power of the world.

Objectives: 1) create unique methodological model to fit the purpose of the study; 2) explain main objective features of China's strategic culture 3) explain main subjective features of China's strategic culture 4) assess the possible place of China within international system in the future.

The main finding: Even though China has military potential to become monopole world's superpower, it lacks the influence through the soft power. China is not able to make its culture universal and dominant due to high and sophisticated development of its culture. High development means difficulty for common public to adopt it and feel comfortable within it.